

Täysistunto

Tiistai 26.2.2019 klo 14.04—21.21

11. Maksuton toisen asteen koulutus kaikille

Kansalaisaloite KAA 5/2018 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 17/2018 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 17/2018 vp. Valiokunta ehdottaa kansalaisaloitteeseen sisältyvän ehdotuksen hylkäämistä.

Keskustelu

18.42 **Tuomo Puumala kesk** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lämmin kiitos vielä koko valiokunnan puolesta aloitteen tekijöille.

Tässä kansalaisaloitteessa esitetään, että eduskunta laatii perusteellisen selvityksen ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ja lakiuudistuksiin lukio- ja ammatillisten opintojen maksullisuuden poistamiseksi. Ammatillisessa koulutuksessa ja lukiossa opiskeluhan siinänsä on maksutonta jo tällä hetkellä, mutta pakolliset kirjat ja muut oppimateriaalit aiheuttavat merkittävät, korkeimmillaan jopa tuhansien eurojen kustannukset opiskelijoille ja heidän vanhemmilleen.

Tilanteen parantamiseksi on tehty tällä vaalikaudella töitä, siihen valiokunta myös mietinnössään viittaa. Tämän vuoden elokuussa astuu voimaan eduskunnan hyväksymä oppimateriaalilisä, 46,80 euroa kuukaudessa, ja sen lisän piiriin tulee 33 000 toisella asteella opiskelevaa pienempituloisten perheiden nuorta. Lisäksi Opetushallitus on myöntänyt vuoden 2018 lopussa avustusta yhteensä 18 hankkeelle, joissa kehitetään avoimia digitaalisia oppimateriaaleja, materiaalipankkeja sekä uudistetaan opetusta siten, että opiskelijoille koituvat kustannukset alenevat. Hankkeet toteutetaan vuoden 2019 kuluessa, ja niiden tulokset ovat käytettävissä alkuvuodesta 2020.

Arvoisa puhemies! Kävimme sivistysvaliokunnassa laajan asiantuntijakuulemisen kansalaisaloitteen pohjalta. Halusimme selvittää valiokunnassa, miten aloitteessa esitetty maksuttomuus sekä jo tehdyt toimenpiteet vaikuttavat opintojen keskeyttämiseen ja nuorten koulutusvalintoihin. Amisbarometrin mukaan merkittävimpiä syitä alle 20-vuotiaiden koulutuksen keskeyttämiselle ovat opiskelumotivaatio, oppimisvaikeudet ja hyvinvointiin liittyvät haasteet. Rahahuolet ovat myös merkittäviä. Ne nousivat esille tässä selvityksessä seitsemänneksi tärkeimpänä syynä koulun keskeyttämiseen. Opetushallituksen lukiolaisille tekemän selvityksen mukaan 65 prosenttia pitää lukio-opintojen kustannuksia kohtuullisina. Vastanneista 29 prosenttia arvioi, että heillä on taloudellisia vaikeuksia, ja 6 prosentilla nuo taloudelliset vaikeudet ovat merkittäviä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

Valiokunnan asiantuntijakuulemissa tuli esille, että toisen asteen opinnoista aiheutuvis- ta kustannuksista ei välttämättä anneta tietoa etukäteen, jolloin niiden suuruus voi tulla opiskelijoille ja heidän perheilleen yllätyksenä. Niin ikään opintoihin liittyvien vierailu- jen, kuten teatteri-, museo- ja uimahallikäyntien, maksullisuus estää joidenkin opiskelijoi- den osallistumisen.

Tältä pohjalta esitämme 1. lausumaa, jonka mukaan ”eduskunta edellyttää, että opetus- ja kulttuuriministeriö huolehtii siitä, että toisen asteen koulutuksen järjestäjille aikaansaa- daan ohjeistus, jossa koulutuksen järjestäjille tähdennetään tarvetta tiedottaa arvioitujen oppimateriaalikustannusten määrästä sekä keinoista, joilla nämä kustannukset voidaan kat- taan tai mahdollisesti välttää”.

Valiokunta selvitti myös toisen asteen maksuttomuuden mahdollisia kustannuksia. Jos maksuttoman toisen asteen opintojen rahoittaminen tulisi valtion vastuulle siten, että opis- kelijalle annettavat materiaalit ja tarvikkeet jäävät nykyiseen tapaan opiskelijan omaan käyttöön myös opintojen jälkeen, tarkoittaisi se valtiolle arvion mukaan 109—153 miljoon- nan euron vuosittaisia menolisäyksiä ja sen lisäksi mahdollisista koulumatkoista aiheutu- via menoja, jotka eivät sisälly edellä mainittuun arvioon.

Arvoisa puhemies! Valiokunta piti erinomaisena, että yli hallituskausien esillä ollut asia toisen asteen koulutuksen maksullisuudesta on tuotu kansalaisaloitteen myötä voimallises- ti yhteiskunnalliseen keskusteluun. Toisen asteen koulutuksen suorittaminen on välttämät- tömyys nykyisessä työelämässä pärjäämiselle. Valiokunta painottaakin, että kansalais- aloitteessa tuodaan esille tärkeä huoli, mutta toteaa, että eduskunnan valtiosääntöinen ase- ma huomioon ottaen eduskunta ei ole oikea taho aloitteessa vaaditun selvityksen ja lakiuu- distuksen tekemiseen. Kansalaisaloitelaki mahdollistaa ehdotuksen tekemisen lainvalmis- teluun ryhtymisestä, mutta lainvalmistelu kuuluu valtioneuvostolle, jolla on siihen tarvit- tavat resurssit.

Tuntuu harmittavalta ja jopa hieman hassulta, että tämän muotoseikan vuoksi koko va- liokunnalla ei jäänyt työjärjestyksen vuoksi muuta vaihtoehtoa kuin esittää aloitteen hyl- käämistä. Näin mietinnön virallisen esittelyn ulkopuolelta täytyy todeta, että ehkä kansa- laisaloitejärjestelmässä tämän osalta olisi varmasti yleistä kehitettävää. Joka tapauksessa tämän tilanteen vuoksi jouduimme valiokunnassa toimimaan lausumien pohjalta ja hylkää- mään varsinaisen aloitteen. Tämä on kuitenkin vain tekniikkaa, kannathan käyvät noista lausumista ilmi. Mielestäni tässä keskustelussa ehkä kaikista hedelmällisintä on keskittää huomiota nimenomaan noitten lausumien sisältöön.

Sivistysvaliokunta esittää lausumissaan konkreettisia vaatimuksia koulutuksen tasa-ar- voa parantavan jatkovalmistelun käynnistämiseksi. Valiokunta toteaa, että asiantuntija- kuulemisissa koulutuksen kustannukset nousivat esille yhtenä merkittävänä koulutuksen keskeyttämisen syynä. Valiokunnan mielestä maksuttomuuden toteuttaminen on selvitet- tävä kunnolla muiden tarpeellisten toimien rinnalla. Tavoitteena pitää olla valiokunnan useaan kertaan toistama tavoite, että jokainen nuori suorittaisi toisen asteen tutkinnon läh- tökohdista riippumatta.

Tämän pohjalta valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi 2. lausumaa. Se kuu- luu tähän tapaan: ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa ja arvioi toisen asteen opiskelijoille opinnoista aiheutuvien kustannusten kehitystä ottaen huomioon opintotuki- lain mukainen oppimateriaalilisä ja opiskelijoiden oppimateriaalikustannusten alentami- seksi käynnistetyt hankkeet sekä tekee seuranta- ja arviointitiedon perusteella selvityksen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

ja tarvittaessa ehdotukset jatkotoimenpiteiksi. Selvitykseen tulee sisällyttää perusteellinen lapsivaikutusten arviointi.”

Mietintöön sisältyy yksi vastalause.

18.49 Pilvi Torsti sd: Arvoisa puhemies! Jos olisin tänään lukiolainen tai amiksessa, olisin varmaankin ollut barrikadeilla tasa-arvon ja demokratian puolesta ja ärsyyntyneenä vallanpitäjiin. Vilma Maria Virolainen, joka kuvasi itseään yksinhuoltajan lapsena, kertoi Facebookissa lähteneensä barrikadeille tasa-arvon ja demokratian nimissä. Hän on parturi-kampaaja, jonka opinnot mahdollisti isäpuolen ja isovanhempien apu. Hän kertoi tulleensa miekkariin, jotta häntä ja 53 000:ta maksuton toinen aste -aloitteen allekirjoittajaa kuunneltaisiin, siis että maksuton toinen aste tarvitaan.

Arvoisa puhemies! Meidän täytyy kiittää aloitteen tekijöitä ja monia, jotka ovat antaneet kasvonsa tälle aloitteelle, ja ehkä itsellenikin vähän yllätyksenä heitä näemmä edelleen tarvitaan. Luulin vielä pari viikkoa sitten, että tämän aloitteen sisällölle on eduskunnan yksimielinen tuki. Se olisi ollut myös aloitteen hengen mukaista, aloitehan on varsin laajasti järjestöjen yhdessä valmisteleva, ja se laaja tuki on toki edelleen mahdollinen.

Meille tuli yllätyksenä, että valiokunnassa vaikutti siltä, että hallituspuolueiden keskinäinen erimielisyys kuitenkin johti siihen, että emme saaneet sellaista yhteistä lausumaa, jolla tätä aloitetta olisi voitu täysin tukea. Mutta asia tosiaan voidaan tässä salissa muuttaa, ja teemme esityksen. Se kuuluu näin: ”Eduskunta edellyttää yhtyen kansalaisaloitteen asiasisältöön, että valtioneuvosto laatii perusteellisen selvityksen ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ja lakiuudistuksiin lukio- ja ammatillisten opintojen maksullisuuden poistamiseksi.” [Antti Lindtman: Tuosta on vaikea olla eri mieltä!] Tämä on vastalauseemme mukainen lausuma, ja teen esityksen näin.

Toivon, että hallituspuolueiden edustajat aivan oikeasti vielä pohtisivat, miksi he eivät voisi tähän muotoiluun yhtyä, ja lähettäisivät nuorille viestin: teitä on kuultu, ja tämä asia on aloitteen esittämän käsittelyn arvoinen, tällä kertaa vain arvioimme alun perin ehkä vähän väärin.

Tämä lausumaesitys tosiaan sisältyy vastalauseeseen, jonka SDP teki yhdessä vasemmistoliiton, RKP:n ja vihreiden kanssa. Haluan tässä yhteydessä kiittää hyvästä yhteistyöstä.

Arvoisa puhemies! On tietysti hyvä todeta tämän aloitteen iso kuva, niin kuin valiokunnan puheenjohtajakin totesi. Tässä on kysymys koulutuksellisesta tasa-arvosta koulutuksen supermaa Suomessa. Pelkän peruskoulun varassa ei nyky maailmassa pärjää, ja toinen aste on aikamme peruskoulutus. Juuri siksi tarvitaan maksuton toinen aste ja jatkossa myös oppivelvollisuuden laajennus toiselle asteelle, jotta koulutuksen järjestäjille syntyy velvollisuus laadukkaasti koulutuksen järjestämiseen.

Kenenkään koulutus tai edes siihen hakeutuminen ei saisi jäädä rahasta kiinni. Epäilijöitä voi muistuttaa siitä, että asian taakse ovat viimeisen parin vuoden aikana tulleet OAJ, taloustietelijöiden enemmistö, talouspolitiikan arviointineuvosto ja niin edelleen. Maksutonta toista astetta ja oppivelvollisuutta ei nähdä lisäkulueränä vaan tulevaisuusinvestointina, jolla arvioidaan olevan myönteistä merkitystä paitsi yksittäisille nuorille myös taloudelle ja työllisyydelle.

Arvoisa puhemies! Tämä aloite voi olla siis järkikysymys, tulevaisuusinvestointi tai arvovalinta, ihan kuinka vain.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

Sitten muutama sana tästä kuuluisasta prosessista. Ymmärrän, että osa asiaan vähemmän syventyneistä mieltii, mikä ero siinä on, millaisilla sanamuodoilla myönteinen kanta asiaan otetaan. Tässä tapauksessa sillä on kuitenkin erityistä merkitystä, koska tämän aloitteen käsittely, aivan kuten valiokunnan puheenjohtaja juuri totesi, ratkaistaan äänestyksillä lausumista. Lausumien kohdalla tehdään se arvovalinta.

Arvoisa puhemies! Juuri näiden kasvonsa antaneiden nuorten kannalta pidän tätä nyt oikein erityisen merkityksellisenä, koska tästä muutoseikasta johtuen meillä, siis oppositiolakaan, ei ollut mahdollisuutta aloitetta sellaisenaan hyväksyä. Vielä ratkaisevassa kokouksessa kysyimme, olisiko aloite tulkittavissa toimenpidealoitteeksi, jolloin päätös olisi ollut hyväksyä aloite suoraan. Eduskunnan virkakunnan ja myös ulkopuolisten juristien tulkinta kuitenkin oli, että sisällöllinen hyväksyntä lausuman muodossa on paras malli edetä, ja siksi nämä hallituspuolueiden lausumat eivät siis nyt riitä.

Meidän on tärkeä lähettää täsmällinen, vahva demokratiaviesti nuorille ja järjestöille, siis se, että me tulkitsemme aloitteen juuri niin kuin se on tarkoitettu emmekä saivartele monimutkaisilla sanamuodoilla, joita taas voidaan uudelleen tulkita. Tämän aloitteen voi siis hylätä muutoseikkoihin vedoten tai hyväksyä muutoseikoista huolimatta. Asian voi tiivistää myös kuten yksi mielenosoittaja oli tänään eduskunnan edessä tehnyt: ”Kiss my muutoseikka.”

Toivon siis, että eduskunnan viesti innolla ja tarmolla nimiä keränneelle aktiivijoukolle olisi: Olemme harkinneet asiaa. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat puoltavat aloitteen sisällön edistämistä. Me käytämme sitä valtaa, mikä meillä on, ja tulemme asian taakse. — Kiitos.

18.54 **Silvia Modig vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Aivan alkuun sanon, että arvostan todella paljon tätä SDP:n, vasemmistoliiton, vihreiden ja RKP:n vastalauseita ja sen kautta annettua tukea tälle nuorten ehdotukselle.

Minä en pysty ymmärtämään sitä, että kun on yksi sana kirjoitettu väärin, niin se johtaa siihen, että me joudumme etenemään lausumien kautta ja sitä itse aloitetta ei voida tulkita toimenpidealoitteeksi. En ole juristi. Jos se todellakin on näin, niin silloin meidän pitää muuttaa meidän lakia kansalaisaloitteesta.

Paljon puhutaan, miten ollaan huolissaan siitä, että nuoret eivät äänestä eivätkä ole poliittisesti ja yhteiskunnallisesti aktiivisia. Tämmöinen on märkä rätti vasten heidän kasvojaan kaiken tämän valmistelun ja tämän yhteiskunnallisen aktiivisuuden jälkeen. Mielestäni olisi aivan paikallaan tämmöisessä tilanteessa katsoa aloite toimenpidealoitteeksi ja lähestyä sitä sen esitetyn sisällön kautta. Jos kansalaisaloite vaatii tarkan, tarkan lakitekstin muotoilun ilman yhtäkään pilkkuvirhettä, niin silloin se ei toimi. Silloin meidän täytyy muuttaa sitä käytäntöä, miten kansalaisaloite tehdään, ehkä muuttaa lakia tai tarjota vielä enemmän apua siihen, että kansalaiset saavat esitettyä asiansa kuten he sen toivovat.

Mutta onneksi tämä vastalause on olemassa. Kannatan sitä lämpimästi. Ja kiitän myös hyvästä yhteistyöstä. Toivon nyt, että hallituspuolueet tulisivat mukaan tukemaan sitä, että koulutus on tasa-arvoista Suomessa ja jokaisella on mahdollisuus toiseen asteeseen.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisat edustajat, tähän keskusteluun pitkän jonotuksen kautta ovat puheenvuoroja pyytäneet ennen istuntoa edustaja Torsin lisäksi edustaja Kari, edustaja Gustafsson ja edustaja Eloranta. Minä esitän, että nämä puheenvuorot käytetään ensin ja niiden jälkeen pysähdytään debattiin, [Mikaela Nylander:

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

Ja minäkin!] sen mittaiseen kuin tarve sille on. Puheenvuorolistalta edustaja Kari on pois. — Edustaja Gustafsson.

18.56 Jukka Gustafsson sd: Kiitän puhemiestä viisaasta tilannearvioinnista. Onneksi nyt oli puhemiehenä juuri puhemies Pekkarinen.

Hyvät kollegat, tämän vastalauseen — jonka ovat siis allekirjoittaneet sosiaalidemokraatit, vasemmistoliitto, vihreät ja RKP — ensimmäinen kappale alkaa näin: ”Yhdymme kansalaisaloitteen sisältöön. Perustelemme tätä erityisesti kahdella yhteiskunnallisesti erittäin merkittävällä kehityksellä. Nyky-yhteiskunnassa pelkän peruskoulun varassa ei enää työllisty, mikä korostaa sen merkitystä, että koko ikäluokan tulee suorittaa toisen asteen koulutus, kun nykyisellään peräti 15 prosenttia jää pelkän perusasteen varaan.” Ja sitten toinen: ”Koulutuksellisen tasa-arvon kannalta toisen asteen maksuttomuus on välttämätön edellytys nuorten yhdenvertaisuudelle.”

Tässä meidän vastalauseessamme on lähdetty niinkin syvällisesti liikkeelle, että viittamme YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja myöskin Suomen perustuslakiin, joka lähtee siitä, että turvataan jokaisen lapsen oikeus koulutukseen varattomuuden sitä estämättä.

On aikamme ja yhteiskuntamme kuva, että meillä tämmöinen taloudellinen eriarvoisuus, polarisaatio, näkyy lapsiperheiden köyhyyden kasvamisena. Ja on tietysti väärin, että se on heikentämässä ja estämässä lahjakkaiden ja osaavien nuorten opintojen etenemistä ja valmistumista, niin kuin tutkimukset osoittavat. Osa joutuu tekemään töitä, ja osa joutuu miettimään sitä, voiko ja kehtaako joka viikko vanhemmilta — joilla nämä lapset, nuoret näkevät rahan olevan vähissä — pyytää alkusyksystä satoja euroja oppimateriaalien ja työvälineiden hankintaan. Sen takia tämä kysymys on syvästi periaatteellinen, sanoisin myöskin tietyllä tavalla moraalinen. Suomi on kuitenkin edelleen, vaikka vähän riisuttunakin, tämmöinen pohjoismainen hyvinvointivaltio — ja haluan sen sellaisena pitää — jossa lasten ja nuorten on hyvä ja oikeus opiskella.

Minä en ole hirveän innostunut tästä muotojuridisesta keskustelusta. Miksen ole innostunut? Sen takia, että oppositio kykeni tekemään yhdessä esityksen, vastalauseen, joka yhtyy tähän kansalaisaloitteeseen. Edustaja Pilvi Torsti sen jo kertaalleen luki. Mutta se on niin hyvä, että se kannattaa lukea toisenkin kerran: ”Eduskunta edellyttää yhtyen kansalaisaloitteen asiasisältöön, että valtioneuvosto laatii perusteellisen selvityksen ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ja lakiuudistuksiin lukio- ja ammatillisten opintojen maksullisuuden poistamiseksi”.

Arvoisa puhemies! Olen ollut pitkään kansanedustajana ja sivistysvaliokunnan jäsenenä olen ollut 20 vuotta — kenties pisimpään, mitä kukaan viime vuosikymmeninä. Pidän nyt tätä syntynyttä tilannetta sillä tavalla kömpelönä — etten sanoisi selkokielellä rumana — että ikään kuin tällä muotopuolella nyt kikkaillaan. Kaikki kunnia näille lausumille, jotka hallituspuolueet tekivät. Ei niistä haittaa kehitykselle ole, ja ne ohjaavat suuntaa, mutta eivät ota kantaa tähän perusasiaan. No, nyt on mahdollista ottaa, kun tästä meidän lausumasta äänestetään. Jos te ihan aidosti ja oikeasti haluatte maksutonta toista astetta, niin te tuette ja äänestätte tämän Pilvi Torstin esittämän lausuman puolesta, jota edustaja Gustafsson kannattaa.

Eli, arvoisa puhemies, kannatan edustaja Pilvi Torstin lausumaesitystä.

19.01 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden hyvinvointimme rakentuu sille, että kaikkien suomalaisten osaamistaso nousee. Se vaatii investointeja kou-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

lutukseen. Meidän on tehtävä uudistus, joka varmistaa, että jokaisella nuorella on vähintään ammatillinen tai lukiotutkinto taskussaan, sillä työelämän suuren muutoksen takia pelkän peruskoulun varassa on hyvin vaikeaa enää työllistyä. Viimeisten 30 vuoden aikana on hävinnyt 600 000 sellaista työpaikkaa, joihin riittää peruskoulupohja. Perusasteen työpaikoista on jäljellä enää 30 prosenttia. Tämän ajan peruskoulutus vaatii välttämättä toisen asteen koulutuksen.

Toisen asteen tutkinto on myös yksi tärkeimmistä syrjäytymistä ehkäisevistä tekijöistä. Silti suomalaisista nuorista peräti 15 prosenttia ei ole suorittanut toisen asteen tutkintoa 25 ikävuoteen mennessä. Edelleen jokaisesta ikäluokasta noin 10 000 nuoren opinnot päättyvät peruskouluun. Koulutus myös periytyy. Vanhempien koulutustaustalla on myönteinen vaikutus lastensa valintoihin myös toiselle asteelle hakeutumisessa.

Tilastokeskuksen vuoden 2016 koulutustilastojen mukaan vuoden kuluttua valmistumisesta toisen asteen ammatillisen koulutuksen suorittaneista työssä oli 65 prosenttia. Peruskoulun varaan jääneiden nuorten työllistymisnäköymät olivat merkittävästi tutkinnon suorittaneita heikommat. Tutkimuksen mukaan peruskoulun suorittaneiden nuorten mahdollisuudet työllistyä jäävät ensimmäisenä työttömyysvuonna 15 prosentin tuntumaan. Pelkän peruskoulun käyneet ovat töissä vain puolet työiästään ja ovat joka neljäs vuosi työttömänä. Peruskoulun varaan jääneille kertyy työkäisenä keskimäärin lähes kahdeksan työttömyysvuotta.

Näistä 15 prosentista suomalaisia nuoria, joilla ei 25 vuoden ikään mennessä ole taskussaan tuota toisen asteen tutkintoa, onkin vain alle puolet eli noin 43 prosenttia töissä. Meidän on välttämätöntä huolehtia siitä, että jokaisella on tulevaisuudessa vähintään tuo toisen asteen tutkinto, jotta työllistyy. Samalla niiden nuorten, joilla on erilaisia haasteita oppimisessa, tulee saada tarvittava tuki siihen asti, kun pystyvät itse itsestään huolehtimaan. Tämä on erityisen tärkeää esimerkiksi sijaishuollossa olevalle nuorelle tai koulutuksesta putoamisvaarassa olevalle. Pidetään siis kiinni jokaisesta nuoresta, kunnes hän on varttunut kantamaan itse vastuuta tulevaisuudestaan.

Arvoisa puhemies! Niin kuin kansalaisaloitteen laatijat ansiokkaasti tuovat esille, asetavat nykytilanteessa kertyvät toisen asteen opintojen kustannukset perheet ja lapset eriarvoiseen asemaan taloudellisten tekijöiden perusteella. Pelastakaa Lapset ry:n selvityksen mukaan lähes 60 prosenttia vastanneista nuorista koki, että toisen asteen kustannukset ovat aiheuttaneet heille tai heidän perheilleen taloudellisia haasteita joko hieman tai suuresti. Opetushallituksen vuonna 2018 tekemän selvityksen mukaan jopa kolmanneksella lukio-laisten perheistä on haasteita selviytyä taloudellisesti opintojen kustannuksista. Vuoden 2017 nuorisobarometristä selviää, että taloudelliset syyt vaikuttavat esimerkiksi nuorten tekemiin opiskelupaikkapäätöksiin tai saavat heidät viivyttämään valmistumistaan. Nuorista 17 prosenttia kertoo karsineensa opiskeluvaihtoehtojaan rahanpuutteen vuoksi, ja ilman tutkintoa tai opiskelupaikkaa olevista nuorista lähes puolet on joutunut karsimaan opintojaan tai luopumaan niistä rahanpuutteen takia. Nämä ovat todella hurjia lukemia hyvinvointi-Suomessa.

Samaan aikaan meitä velvoittavat YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja Suomen perustuslaki, jotka turvaavat jokaisen lapsen oikeuden koulutukseen varattomuuden sitä estämättä. Lukion ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen kustannukset ovat kuitenkin tällä hetkellä monille nuorille ja heidän perheilleen kohtuuttoman kalliita. Suomen Lukiolaisten Liiton arvion mukaan lukion kustannukset ovat noin 2 600 euroa, kun taas ammatillisen toisen asteen koulutuksen kustannukset vaihtelevat ala- ja oppilaitoskohtaisesti merkittävä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

ti. Kokkiopiskelijan kokkiveitset tai parturi-kampaajan kampauspäät ja muut tarvikkeet ovat kalliita, monien satojen eurojen hankintoja. Nuoret eivät sitä paitsi ammatilliseen koulutukseen hakiessaan yleensä edes tiedä näistä hankinnoista etukäteen, vaan kustannukset tulevat yllätyksenä. Alaikäisen nuoren ei tule täysipäiväisen opiskelun lisäksi tehdä kohtuuttomasti töitä voidakseen kustantaa opintonsa toisella asteella. Nuoren tulisi voida keskittyä opintoihinsa ja panostaa koulutukseensa ihan täysipainoisesti.

Kansalaisaloitteessa vaaditaan, että eduskunta laatii perusteellisen selvityksen ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ja lakiuudistuksiin lukion ja ammatillisten opintojen maksullisuuden poistamiseksi eli säätää lailla toisen asteen opintojen maksuttomuudesta, jotta jokaisen lapsen oikeus koulutukseen toteutuisi yhdenvertaisesti. Tähän vaatimukseen on helppo yhtyä.

Arvoisa puhemies! Koko oppositio, perussuomalaiset pois lukien, yhtyi sivistysvaliokunnan mietintöön tekemäämme vastalauseeseen maksuton toinen aste -kansalaisaloitteesta. Vastalauseessa yhdyimme siis sanasta sanaan maksuton toinen aste -kansalaisaloitteen sisältöön, jonka tuossa äsken luin.

Hyvä keino maksuttoman toisen asteen tavoitteen saavuttamiseksi on myös oppivelvollisuuden laajentaminen nykyisestä peruskoulusta koskemaan koko toisen asteen tutkintoa. Näin myös oppimateriaaleista tulisi maksuttomia. Uudistus maksaisi nopeasti itsensä takaisin, sillä Suomella ei ole varaa menettää yhtään nuorta. Kaikki nuoret tarvitsevat toisen asteen koulutuksen, myös opintojen keskeyttäjät, joille maksut eivät ole olleet syynä keskeyttämiseen. Siksi oppivelvollisuuden laajennus olisi hyvä keino saavuttaa maksuton koulutus.

Pelkkä tutkinnon suorittaminenkaan ei silti riitä. Lisäksi tarvitaan uusia tapoja jatkuvaan elinikäiseen oppimiseen, jotta kaikki pysyvät mukana muuttuvassa maailmassa. Jatkuvan oppimisen reformilla pitää jokaiselle suomalaiselle tehdä mahdolliseksi osaaminen ja sen päivittäminen muuttuvan työelämän mukana.

Lopuksi luen nuoren kirjeen. Näin kertoo Blazej: ”Olen 19-vuotias amis Turusta, joka valmistuu tänä vuonna logistiikka-alalta. Kun aloitin opiskelun vuonna 2016, minulle tuli kirje, missä minua pyydettiin ostamaan kirjoja 400 euron edestä. Joitakin kirjoja käytettiin vain yhden kurssin ajan. Useilla aloilla ostetaan kalliita tarvikkeita ja kirjoja. Useimmilla ei ole varaa ostaa tai hankkia niitä, kun ei ole mitään tulonlähdettä, ja näin he päättävät olla ottamatta opiskelupaikkaa vastaan tai joutuvat laittamaan opintonsa tauolle, kun tietävät, ettei heillä ole varaa opiskella. Usein on, ettei ammatillisen koulutuksen kustannuksista ollut mitään tietoa, ja siksi moni nuori ei tiedä aloittaessaan, kuinka paljon opiskelu tulee maksamaan. Minulla on monta ystävää ja tuttavaa, jotka ovat keskeyttäneet opiskelun rahan takia. On huolestuttavaa, että niin sanotuilla rikkailla on varaa hankkia ja opiskella ammatti ja köyhillä ei. Maksuttomalla toisella asteella opiskelijoiden määrä kasvaisi ja saataisiin nuoria innostumaan opiskelusta ja turvaamaan heidän tulevaisuutensa.” Näin siis Blazej, 19 vuotta, Turusta.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja nyt ilmeisesti on aihetta pieneen debattiin. Myönnän ensimmäisenä vastauspuheenvuoron edustaja Aallolle.

19.08 **Touko Aalto vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Sivistysvaliokunnan puheenjohtaja edustaja Puumala toivoi, että puhumme tänään lausumista. Se on hyvä asia, mutta yksi lausuma puuttuu. Yksi lausuma puuttuu, se, jonka edustaja Torsti luki

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

täällä kaikkien kuullen. Tuo yksi lausuma kiteyttää 53 000 allekirjoittaneen ihmisen tahtotilan. Siitä yhdestä lausumasta on mahdollista huomenna äänestää. Tänään käsitellään, huomenna äänestetään. Tuota yhtä aloitetta olisi mahdollisuus ollut valiokunnassa viedä lausuman kautta eteenpäin, jos tahtotilaa olisi ollut. Valitettavasti keskustalta, kokoomukselta ja sinisiltä ei löytynyt tahtotilaa viedä tätä lausumaa eteenpäin.

Ei voida vedota teknisiin muutoseikkoihin tilanteessa, jossa kysymys on puhtaasti arvovalinnasta ja tahtotilasta. Tänään käsitellään, huomenna äänestetään. Minä ja vihreä ryhmä ja varmasti koko muu oppositio [Puhemies koputtaa] äänestämme kuten kansalaisaloitteen allekirjoittajat, 53 000 ihmistä, ovat ilmaisseet oman tahtotilansa.

19.10 Mikaela Nylander r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kansalaisaloittees- sa on ennen kaikkea kyse tasa-arvosta ja siitä, että meidän päättäjinä tulisi luoda tasaver- taiset edellytykset kaikille nuorille opiskeluun. Suomen kaltaisessa valtiossa ei pitäisi olla mahdollista, että joku ei voisi opiskella sen takia, ettei ole varaa siihen, ja RKP kannattaa maksutonta toista astetta juuri näistä tasa-arvosyistä.

Tämä ei kuitenkaan riitä. Ei voi olla niin, että ainut satsaus, mikä tulee, on tämä. Me tarvitsemme myös ensi kaudella panostuksia opinto-ohjaukseen, oppilashuoltoon ja siihen, että myös saadaan esimerkiksi lähiopetusta niille opiskelijoille, jotka tarvitsevat sitä. Me tarvitsemme hyvin monenlaisia panostuksia toiselle asteelle.

19.11 Katja Taimela sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kiitos ensinnä- kin kaikille kansalaisaloitteen aktiivisille ihmisille. Viestit arjesta kertovat karua kieltään toisen asteen opiskelusta. Lähiopetustuntien leikkaaminen on johtanut siihen, että ryhmät ovat itseohjautuvan opiskelun varassa aivan liiaksi. Uskallan sanoa, että kaikki me kansan- edustajat olemme saaneet tästä palautetta.

Myös opiskelun ja elämisen kalleus uhkaa monien mahdollisuuksia opiskella. Yksikään nuori ei saa joutua keskeyttämään opintojaan materiaalmaksujen takia. Siksi SDP on esit- tänyt vaihtoehtobudjetissaan oppivelvollisuuden pidentämistä ja toisen asteen muuttamis- ta maksuttomaksi.

Toisen asteen koulutuksesta syrjäytyminen ennakoi usein heikompaa terveydentilaa, useampia työttömyysjaksoja sekä lyhyempää työuraa kuin lukion tai ammatillisen koulu- tuksen suorittaneilla. Kysyn, kollegat, teiltä: onko meillä varaa tähän? Mielestäni ei. Mei- dän on purettava yhteiskunnasta ihmisiä syrjäyttäviä rakenteita ja mahdollistettava jokai- selle luontainen väylä opintoihin. Tasa-arvoinen koulutuspolitiikka on se pohja, jolle Suo- men menestys on perustunut ja toivottavasti perustuu jatkossakin. Arvoisat kollegat, nyt ei ole kysymys teknisistä muutoseikoista vaan pelkästään ja vain ja ainoastaan poliittisesta tahdosta.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisat edustajat, ministeri on pyy- tänyt puheenvuoron, mutta minä mieluusti myönnän nämä noin kymmenen vastauspu- heenvuoroa, minuutin puheenvuoroja, ja niiden jälkeen ministeri sitten, jos sopii näin.

19.12 Ulla Parviainen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on sisällöl- tään erinomainen kansalaisaloite, ja tästä on syytä kiittää aloitteen tekijöitä ja sen valmis- telijoita. Mutta jonkun sanasen kuitenkin sanon tästä kansalaisaloitejärjestelmästä, että on- han tässä kyllä oikeasti kehitettävää, jotta eduskunnan ei tarvitsisi tällä tavalla muutoseik-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

koihin nojautuen hylätä. Minä olen saanut olla tällä kaudella usean eri kansalaisaloitteen käsittelyssä mukana eri valiokunnissa — perustuslakivaliokunnassa, sivistysvaliokunnassa, sosiaali- ja terveysvaliokunnassa — ja joka kerta tulee samantyyppinen ongelma, eli kaikille näille käsittelyille on yhteistä, että siellä jossain vaiheessa pohditaan sitä, miten tämä voidaan viedä eteenpäin. Niitten ei pidä olla tiptop. Ei voi olettaa, että jokaisen kansalaisaloitteen tekijä on perustuslakiasiantuntija tai sitten lakimies, vaan pitäisi olla sellainen järjestelmä, että ne todellakin tästä myllystä menevät ilman kritiikkiä. Ja tässä vaiheessa totean sen, että täytyy huomata, että myöskään kokeneet edustajat eivät ole kyenneet tekemään sellaista kansalaisaloitetta, joka puhtaasti läpäisisi. [Puhemies koputtaa] Sen huomasimme perustuslakivaliokunnassa.

19.14 **Li Andersson vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen sinänsä samaa mieltä tämän kansalaisaloitteen korjaamisen tarpeesta, ja tämä episodi ei ole kunniaksi meidän hienolle kansalaisaloiteinstituutiolle. Mutta eduskunta ja erityisesti hallituspuolueet eivät voi mennä tämän muotovirheen taakse nyt tässä käsittelyssä, kun puhutaan maksuttomasta toisesta asteesta. Eli mikäli on kyse puolueesta, joka kannattaa maksutonta koulutusta kaikille toisella astella, mikäli edustajat ovat sitä miltä, että tämä aloite on sisällöltään erinomainen, niin ei ole johdonmukaista kannattaa hallituspuolueiden valiokunnan kautta esittämiä lausumia, jotka eivät tue tätä aloitetta, sen sisältöä. Niitä lausumia ei ole muotoiltu sellaisella tavalla. Eli jos on tämän aloitteen sisällön kannalla, niin silloin pitää äänestää nyt opposition tuoman lausumaesityksen puolesta tässä salissa. Ja kaiken lisäksi sillä on vahvat perustelut nyt tässä, kun poikkeuksellisesti kävi niin, että [Puhemies koputtaa] oli kyse tästä muotoseikasta. Eli mikäli kannatusta hallitusryhmissä on, niin kannattaa sen mukaan myös äänestää.

19.15 **Antti Lindtman sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! [Puhujan mikrofoni ei toimi]

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Edustaja voi ehkä puhua tässä tapauksessa naapurin mikrofoniin.

Puheenjohtaja! Olisiko parempi Rinne vai Haatainen? Otetaan Rinne: Antti kuin Antti. [Puhuja siirtyy Antti Rinteen paikalle]

Arvoisa puhemies! Hienoa, että tämän ei anneta haitata menoa. — Tässä aloitteessa on kyse viime kädessä siitä, haluammeko, että Suomi on maa, jossa kenestä tahansa voi tulla mitä tahansa, että kaikki kyvyt otetaan käyttöön ja että oikeus saada koulutusta ja sivistystä ei riipu lompakon paksuudesta, koska, hyvät kollegat, tällä hetkellä meillä on tilanne, että meillä on nuoria, jotka joutuvat lopettamaan koulutuksen rahanpuutteen vuoksi. Se on tuhlausta, johon Suomella ei ole varaa, ja sen takia kiitän aloitteen tekijöitä. Siellä on valtava määrä töitä. Ihmiset, jotka eivät edes itse ole oikeutettuja allekirjoittamaan, ovat keränneet nimiä. SDP:n puolesta kiitos heille.

Mitä tulee muotoseikkoihin — arvoisa puhemies, pyydän, että tuosta alusta otetaan muutama sekunti lisää — meillä on esimerkki: Juuri viime viikolla samainen muotoseikka ei kuitenkaan estänyt eduskunnan yhteistä lausumaa vakuutuslääkäriasiassa. Eduskunta teki yhteisen lausuman. Arvoisat hallituspuolueiden edustajat, jos viime viikolla osoitimme, että eduskunta voi muodostaa yhteisen kannan riippumatta muotovirheestä, niin miksi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

toisen asteen maksuttomuus on asia, jossa hallituspuolueet eivät suostu [Puhemies koputtaa] yhteistä kantaa muodostamaan? Meillä on esimerkki tästä.

19.16 Tuomo Puumala kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Andersson ja edustaja Lindtman ovat aivan oikeassa. Ei ole mitään muutoseikkaa, miksi tätä ei voitaisi hyväksyä, koska te olette tehneet sen sisältöisen vastalauseen.

Miksi tätä ei ole hyväksytty? Kuusi viikkoa ja viisi päivää ennen vaaleja puolueilla on erilaisia kantoja tähän asiaan. [Antti Lindtman pyytää vastauspuheenvuoroa] — Kuunnella loppuun, edustaja Lindtman. — Puolueilla on erilaisia kantoja tähän asiaan. Kaikki eivät halua lukita yli sadan miljoonan euron vuosittaista kuluerää, kun osa ajattelee, että pitäisi parantaa ammatillista koulutusta, osa, että peruskoulun alkua, osa, että maksutonta varhaiskasvatusta, osa, että korkeakoulut tarvitsevat lisää rahaa, osa, että kansanopistot lisää rahaa ja niin edelleen. Eli kaikki eivät ole valmiita 150 miljoonan euron vuosittaisiin menolisäyksiin.

Puolueilla on erilaisia kantoja. Mikä on keskustan kanta? Se on se, että 18 ikävuoteen saakka toinen aste olisi kaikille maksuton. Jos meitä äänestää, niin sitä saa jo kymmenen viikon päästä. [Naurua]

19.17 Sari Multala kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tosiaan minun mielestäni myös on sinällään turha keskustella täällä näistä muutoseikoista, se täytyy vain korjata, että tässä tuli sanottua väärinpäin, eli nimenomaisesti kysehän oli siitä, että koska tämä oli toimenpidealoite, sen vuoksi emme voineet sitä sisältää muuttaa. [Välihuuto] — Kyllä, niinpäin. — Mutta sillä ei ole oikeastaan väliä, koska tässä, niin kuin edustaja Puumala hyvin totesi, kyse on siitä, että nimenomaisesti vaalit ovat kohta ovella ja puolueilla on erilaisia prioriteetteja siinä, mitkä keinot ensisijaisesti haluamme toteuttaa sen tavoitteen saavuttamiseksi, että kaikilla olisi mahdollisuus suorittaa toinen aste. Mahdollisuuksien tasa-arvo on suomalaisen koulutusjärjestelmän kulmakivi, ja olen monesta asiasta täysin samaa mieltä, muun muassa siitä, että kenenkään opinnot eivät saisi keskeytyä rahanpuutteen vuoksi.

Olen ymmärtänyt, että kun me olemme säättäneet täällä oppimateriaalilisästä, joka nyt viime syksynä tuli voimaan ja josta saimme kokemuksia, niin se ei olisi riittävä keino. Jos näin on, olemme ainakin [Puhemies koputtaa] valmiita tarkastelemaan sen sisältöä niin, että se mahdollistaa esimerkiksi sen, [Puhemies koputtaa] että oppimateriaalilisää voisi maksaa kerralla suuremman potin ja näin kattaa kuluja heti opintojen alussa, jolloin ne tulevat.

19.19 Antero Laukkanen kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Jos kerran oli niin, että kansalaisaloitteessa oli muotovirhe, niin valiokunnalla oli kyllä kaikki mahdollisuudet vastata tähän virheeseen tuomalla sellainen lausuma, jossa olisi edellytetty eduskuntaa tekemään kansalaisaloitteen mukainen selvitys maksuttomasta toisesta asteesta. Me kaikki — niin aloitteen allekirjoittajat kuin ne kansanedustajat, jotka eivät valiokunnassa istu — olemme nyt ihmeissämme siitä, miksi näin ei toimittu. Ja juuri siksi me tässä nyt teemme näitä rinnakkaisia vastaehdotuksia, joissa tilanne korjattaisiin. Se, kun kansalaisaloitteen kohdalla toimitaan tällä tavalla, oli minusta valiokunnalta aika harkitsematon teko, koska se lähettää juuri sen viestin, että kansalaisaloitteen pitää todella olla juristin tekemä ennen kuin se saa sen huomion, mitä varten järjestelmä on luotu.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoiset edustajat, nyt käydään nämä vastauspuheenvuorot läpi, joita äsken pyydettiin siihen mennessä, kun pantiin kone kiinni, ja näiden jälkeen ministeri käyttää puheenvuoron. Ja sitten ilman muuta palataan niihin mielihaluihin, mitä tässä äsken on noussut esille käyttää vastauspuheenvuoro.

19.20 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Monet meistä ovat saaneet viestejä tähän kansalaisaloitteeseen liittyen. Minä sain kirjeen Itä-Suomen lukiolaisilta, ja heidän viestinsä kuuluu seuraavasti — nyt tulee suora lainaus: ”Olemme seuranneet maksuton toinen aste kaikille -kansalaisaloitteesta käytyä päätöksentekoa ja keskustelua jopa vähän epäuskoina. Me toivomme ennen kaikkea sitä, että eduskunta keskustele nimenomaan tämän aloitteen sisällöstä eikä jumiudu muutoseikkoihin. Olemme pettynyt siihen, että sivistysvaliokunnan lausumissa aloitteen sisältö on vesitetty. Valiokunta olisi voinut sisällyttää aloitteen tavoitteet lausumiin eli vaatia selvityksen tekemistä sekä tarvittavia toimenpiteitä ja lakiuudistuksia maksullisuuden poistamiseksi. Vähintä, mitä olisi voitu tehdä, olisi edellyttää selvitystä maksuttomuuden toteuttamisvaihtoehtoista ja niiden kustannuksista.” Tämä viesti on erittäin perusteltu, ja tämän viestin allekirjoittaneina [Puhemies koputtaa] on siis paljon lukiolaisia, ja tämä toive on huomenna mahdollista toteuttaa.

19.21 **Jani Toivola vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Niin kuin täällä on monessa hyvässä puheenvuorossa todettu, tässä vallitsevassa tilanteessa ja hetkessä lausuma on nyt se väline, jolla me voimme antaa tuen tälle tärkeälle aloitteelle tai jolla me voimme evätä sen tuen. Ja me olemme vastalauseen lausumassa päätyneet nimenomaan antamaan sen tuen, tahdon ja toimen niin, että sitä aidosti maksutonta toista astetta päästään edistämään.

Se on nimenomaan tärkeää muistaa, että kun me puhumme usein siitä, että onhan meillä edelleen maksuton koulutus, niin samaan aikaan se arki ja todellisuus ei kuitenkaan sitä ole vaan siellä on näitä erilaisia vaihtelevia kustannuksia, ja mitä enemmän ne nousevat, sitä enemmän syntyy sitä eriarvoistumisen riskiä. Tämän takia meidän täytyy varjella sitä perusarvoa aidosti maksuttomasta toisesta asteesta ja tehdä kaikki tarvittava työ sen eteen.

Edustaja Nylander nosti myös tosi tärkeän elementin esiin siitä, että tämä on ikään kuin vasta se alusta ja lähtölaukaus ja meidän pitää tulevaisuudessa tehdä paljon muita erilaisia tukitoimia, jotta aidosti toteutuu se, että se väylä on kaikille avoin, kaikilla on mahdollisuus sinne hakeutua ja kaikki sellaiset esteet ja rakenteet poistetaan, jotka ihmisen taustan, identiteetin tai varallisuuden kautta voisivat [Puhemies koputtaa] luoda esteitä kouluttamiselle.

19.23 **Riitta Mäkinen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Parviaisen aikaisempi puheenvuoro todella vakuutti varmasti meidät kaikki siitä, että vetoaminen tähän muutoseikkaan on puhtaasti vastuun pakoilua.

Se on ihan fakta, että tällä hetkellä poliittisella päätöksenteolla romutetaan nuorten hyvinvoinnin edellytyksiä, ja tämä aloitehan nimenomaan vaatii, että yhteiskunta varmistaa, että kaikilla nuorilla on oikeus koulutukseen. Oppivelvollisuuden pidentäminen 18 vuoteen saakka ja koulutuksen aito maksuttomuus varmistaa, että näin todella käy.

Tuntuu siltä, että nyt hallitus yrittää paikata pahimpia leikkauksia tukkimalla aukkoja esimerkiksi tämän oppimateriaalituen avulla, mutta kyllä fakta on se, että nämä laastarit

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

tämmöisellä heikolla teippipinnalla eivät yksinkertaisesti riitä. Meillä on huomenna mahdollisuus äänestää tämän edustaja Torstin lausuman puolesta, ja minä ihan oikeasti koko sydämestäni toivon, että eduskunnan enemmistö [Puhemies koputtaa] näin tulee tekemään.

19.24 Krista Mikkonen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos niille nuorille, jotka ovat keränneet nimet tähän aloitteeseen.

Me tiedämme, että tänä päivänä toisen asteen tutkinto on välttämättömyys, jotta pärjää. Toinen aste on tämän päivän peruskoulu, ja on selvää, että jokaiselle tulee taata se, että voi sen käydä, eikä se saa riippua siitä, onko perheellä varaa, eikä myöskään koulutusalan valinta saa riippua siitä, että ei ole varaa valita jotakin toista alaa, koska se on kalliimpaa.

Se, että hallituspuolueet ovat menneet nyt tämän muotoseikan taakse, on todella noloa. Kuten tuli esiin, ei tässä voi mennä myöskään minkään vaalien taakse, sillä tällä aloitteella toivotaan selvitystä siitä, miten se maksuton koulutus voitaisiin toteuttaa, ja vasta sen jälkeen seuraava hallitus tekee mahdollisia päätöksiä. Jos selvitykset tehdään jo nyt, niin silloin ne päätökset on seuraavan hallituksen helpompi tehdä, ja siinä kohtaa jokainen puolue voi päättää, mitä mieltä on. Nyt me tiedämme, että ainakin kokoomus sitä vastustaa. [Puhemies koputtaa] Sen näimme tuolla rappusilla tänään, ja näyttää siltä, että keskusta ja sinisetkään eivät sitä kannata eivätkä perussuomalaiset.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisat edustajat, myönnän vielä vastauspuheenvuoron edustaja Tanukselle.

19.25 Sari Tanus kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan ensiksi suuri kiitos nuorille. On aivan huimaa, että he saivat tällaisen kansalaisaloitteen aikaiseksi ja kerättyä niin paljon kannattajia kuin siinä oli. Se ei todellakaan ole yksinkertainen ja helppo asia. Allekirjoitin tämän kansalaisaloitteen jo aivan sen alkuvaiheessa, ja se oli itselleni aivan itsestäänselvä asia toimia näin, koska nostin näitä asioita, myös maksutonta toista astetta, kirjallisessa kysymyksessäni syyskuussa 2017. Toinen aste ja sen suorittaminen on tänä päivänä aivan välttämättömyys, ja kenelläkään se ei saisi jäädä kiinni siitä, ettei ole riittävästi euroja, ei ole riittävästi varaa siihen.

Nyt ollaan menty muotoseikkojen taakse, ja todellakaan, niin kuin monta kertaa monet ovat jo nostaneet sen esiin, näin ei olisi tarvinnut toimia valiokunnssa. Toisaalta ajattelen myös tämän kansalaisaloitetyökalun puitteissa niin, että nämähän tarkastetaan ennen kuin tulevat virallisesti esiin. [Puhemies koputtaa] Ihmettelen, minkä takia jo tarkastusvaiheessa ei olla nostettu tätä epäkohtaa esiin.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja nyt, ministeri, 3 minuuttia.

19.26 Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen: Arvoisa puhemies! Meillä ei Suomessa saa olla sellaista tilannetta, että joltain nuorelta jäisi koulutus suorittamatta tai kesken perheen varattomuuden takia. Uskon, että olemme tästä arvopohjasta samaa mieltä, ja se on kyllä heijastunut myöskin tänään käydyistä keskustelusta.

Haluan myöskin nuoria kiittää aloitteesta. Kansalaisaloitteen tekijöiden huoli toisen asteen koulutuksen oppimateriaalikustannuksista — eli lukiokirjoista, tietokoneista, ammatillisen koulutuksen kirjoista ja välineistä — on otettu hallituksessa vakavasti. Tästä syystä hallitus päätti jo vuosi sitten kehysriihessään tuoda oppimateriaalilisän, joka täsmätoime-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

na auttaa niitä nuoria, jotka ovat riskiryhmässä jäädä koulutuksen ulkopuolelle oppimateriaalikustannusten takia. Eduskunta on syksyllä hyväksynyt tätä oppimateriaalilisää koskevan lain, ja se tulee voimaan syksyllä. Eli syksystä alkaen helpotusta on luvassa niiden perheiden nuorille, jotka apua ja tukea eniten tarvitsevat.

Oppimateriaalilisä kohdentuu niiden perheiden nuorille, joissa taloustilanne on haastavin. Lisä maksetaan opintorahan yhteydessä, eikä sitä tarvitse erikseen hakea. Se on suuruudeltaan 47 euroa kuukaudessa. Yhteensä lisä voi kolmen lukuvuoden aikana olla jopa se 1 400 euroa. Oppimateriaalilisä on vaikuttava ja todelliseen tarpeeseen kohdentuva toimi, joka osaltaan varmistaa sen, ettei kenenkään kouluttautuminen jää kiinni perheen varattomuudesta. Oppimateriaalilisällä ratkaistaan juuri sitä ongelmaa, jonka kansalaisaloitteen tekijätkin ovat tunnistanee: rahasta ei saa kenenkään kouluttautuminen Suomessa jäädä kiinni.

Sen lisäksi, että kohdennamme taloudellista tukea materiaalien hankintaan, meidän on myöskin etsittävä ja löydettävä tapoja, miten voimme alentaa kustannuksia kautta linjan, niin että se auttaa jokaista lukiolaista ja ammattiin opiskelevaa. Siitä syystä meillä ovat käynnistyneet halukkaiden kuntien kanssa oppimateriaalipilotit, joilla etsitään uudenlaisia, innovatiivisia ratkaisuja toisen asteen oppimateriaalikustannusten alentamiseen, ihan perinteisestä kierrätyksestä digitaalisten aineistojen yhteishankintaan. Hallitus on antanut eduskunnalle myöskin esityksen digitaalivilainsäädännöstä, joka alentaa sähköisten oppimateriaalien verotusta. Näihin pilotteihin, jotka mainitsin, on suunnattu rahaa kaikkiaan 4 miljoonaa euroa, ja siellä on mukana 18 lukiota ja ammatillista oppilaitosta ympäri Suomen, ja myöskin nuoret, opiskelijat haluamme tähän työhön mukaan.

Oppimateriaalien hankkiminen kaikille toisen asteen opiskelijoille aiheuttaisi opetus- ja kulttuuriministeriössä tehdyn virka-arvion mukaan noin 87—142 miljoonan euron kustannukset. Jos meillä olisi käytössämme tällainen summa rahaa, niin kannattaisiko se käyttää kaikkien toisella asteella opiskelevien, myös varakkaista perheistä tulevien, oppimateriaaliin vai esimerkiksi huomattavasti vahvempaan opiskelijoiden ohjaukseen ja tukeen? Vain yhtenä esimerkkinä: olemme laskeneet, että 100 miljoonalla eurolla voitaisiin esimerkiksi palkata yli 1 500 erityisopettajaa toisen asteen oppilaitoksiin. Tämä yhtenä esimerkkinä, pohdittavaksi tässäkin keskustelussa.

Tämän hallituksen aikana koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrä on Suomessa kääntynyt selkeään laskuun. Suunta on oikea, ja töitä tämän kehityksen jatkamiseksi on tehtävä edelleen. Tavoitteena pitää olla, että meillä Suomessa ihan jokainen nuori suorittaisi vähintäänkin toisen asteen tutkinnon, ja sen eteen tarvitaan sekä koulutuksen uudistamista että vahvempaa tukea.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ministerin puheenvuoro antoi varmaan aiheen vielä pieneen debattiin. Pyydän niitä edustajia, jotka haluavat käyttää vastauspuheenvuoron, nousemaan ylös. Tässä priorisoin sivistysvaliokunnan jäseniä.

19.30 **Jukka Gustafsson sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos, että opetusministeri on paikalla. No, on se luonnollistakin, mutta en tässä yhteydessä nyt oikeastaan suuntaa katsettani enkä moitetta opetusministerille. Tämä asiahan oli ja on eduskunnan käsissä, ja olennaistahan tässä nyt on se, minkä edustaja Mikkonen jo sanoi, mutta vielä vahvistan: Edustaja Puumala, keskustapuolue, sanoi sanatarkasti näin, että tavallaan syynä tämmöiseen johtopäätökseen, kahteen löysään lausumaan eikä selkeään kannanot-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

toon, on, että ei halua lukita kantoja. Sen takia tämä meidän lausumaehdotuksemme korostaa, että valtioneuvosto laatii perusteellisen selvityksen ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.

Siis te olette lukinneet kantanne — tai onko sitten niin, että kokoomus on lukinnut kantansa — niin, että sanoo perusteellinen selvitys tuloksiltaan mitä tahansa, niin te olette [Puhemies koputtaa] lukinneet kantanne. Tämä on minusta epäjohdonmukaista, ei viisasta, eikä johda [Puhemies koputtaa] sen kaltaiseen tasa-arvon lisäämiseen, johon tämä kansalaisaloite pyrkii.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Edustaja Gustafsson, nyt joudun teidät keskeyttämään, koska puolitoista minuuttia likimain oli mennyt.

19.32 **Tuomo Puumala kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvin harvinaisella tavalla joudun edustaja Gustafssonia eräästä asiasta hieman kyseenalaistamaan. Tuolla parlamentaarisella kokemuksella, mikä teillä on, ettekö todella ole sitä mieltä, että maksuton toinen aste, 150 miljoonaa, jota jotkut meistä ovat ajaneet 20 vuotta, on hallitusneuvottelutasoinen kysymys, jotka neuvottelut ovat kymmenen viikon päässä? Oletteko sitä mieltä, että kuusi viikkoa ennen vaaleja eduskunta vain päättäisi, että kyllä, siihen laitetaan 150 miljoonaa? [Vastauspuheenvuoropyyntöjä] Jos te laitatte nyt käden vasemmalle puolelle ja sydämenne kohdalle, niin minä oletan, että teidän vastauksenne on, että te tiedätte hyvin, että se on hallitusneuvottelukysymys. Totta kai, niin valtavasta kysymyksestä on kyse ja niin isosta priorisoinnista, kun siellä on ammattikoulun tilanne ja tuska, alueellinen saavutettavuus, korkeakoulujen tilanne, perusopetuksen vahvistaminen, maksuton varhaiskasvatus ja niin edelleen. Meidän kantamme kuitenkin on, siis keskustan kanta, syrjäytyneitten nuorten takia, että 18 ikävuoteen me toisimme maksuttoman toisen asteen. Se on ollut meiltä iso arvovalinta, mutta totta kai hallitusneuvottelukysymys.

19.33 **Jukka Gustafsson sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me sosiaalidemokraatit näemme, että oppivelvollisuusiän korottaminen, laajentaminen on paikallaan. Meillä on selvät tavoitteet siitä, mutta me emme halua nyt tässä yhteydessä nostaa sitä asiaa tikun nokkaan, siitäkkin huolimatta, että keskeiset taloustieteen tutkijat, OAJ, talousneuvoston professorit ovat sitä mieltä, että se on tärkeä uudistus, joka maksaa itsensä pidemmällä aikavälillä takaisin. Se on siis investointi, joka pitää sisällään myöskin maksuttoman toisen asteen. Kysymys on loppuvaiheessa siitä, että meillä on varaa, mahdollisuus investoida vaikkapa se noin 100 miljoonaa euroa toisen asteen kehittämiseen, ja se maksaa itsensä pidemmällä aikavälillä takaisin. Sen takia minusta tällainen lukitsemispolitiikka ei tässä yhteydessä ole paikallaan.

19.35 **Li Andersson vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mikäli puolue ei kannata aloitteen sisältöä, on tietenkin johdonmukaista myöskin äänestää näiden valiokunnan hallituspuolueiden lausumaesitysten puolesta, kuten esimerkiksi kokoomus, joka selvästikään ei kannata universaalia, kaikille maksutonta toista astetta, mikä on tullut harvinaisen selväksi. Sen sijaan minäkin ihmettelen tätä keskustan kantaa, koska mikäli puolue kannattaa sitä, mitä kansalaisaloitteessa linjataan, eli maksutonta toista astetta, niin miksi ei kannata kansalaisaloitetta, kun se on eduskunnan käsittelyssä? Ainakin vasemmistoliiton kannanmuodostus menee niin, että sillä ei ole väliä, onko se hallituksen esitys tai kansalais-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

aloite tai joku muu. Jos me kannatamme sitä sisältöä, niin me olemme sen kannalla ja äänestämme sen puolesta isossa salissa, minkä lisäksi joku voisi jopa kokea arvokkaana sen, että puolueet pystyvät kannattamaan kansalaisjärjestöjen, opiskelijajärjestöjen, nuorten itse tällä tavalla eduskuntaan nostamaa aloitetta.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisat edustajat, myönnän vielä debatin tässä vaiheessa vastauspuheenvuorot edustajille Yanar, Multala, Lindtman ja valio-kunnan puheenjohtaja, edustaja Puumala.

19.36 **Ozan Yanar vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me olimme tänään monta tuntia kylmässä säässä osoittamassa mieltä sen puolesta, että jokaisella olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet käydä lukiota tai ammatillista koulutusta, ja kaikkihan osaavat tässä koulutuskeskustelussa puhua kauniita, mutta kun tulee tekojen aika, silloin alkaa kieturmutelu. Kokoomus vastasi muun muassa mielenosoituksessa, että he eivät kannata maksutonta toista astetta, eivät huomiossa äänestyksessä eivätkä ensi kaudella. Eli on siis selvää, että kokoomus ei kannata yhdenvertaisia opiskelumahdollisuuksia. Mitä tulee tähän keskustan kantaan, joka on todella outo, niin se menee seuraavasti: keskusta mielenosoituksen vastauksen mukaan ei tule äänestämään tämän puolesta huomenna, mutta he kannattavat ensi kaudella. [Tuomo Puumalan välihuuto] — Oman mallin mukaan, niin, tässä on tämäntyyppinen. — Siis kuten mielenosoituksessa huudettiin, nuoret haluavat maksuttoman toisen asteen nyt, ja jos puolueella on sellainen aikomus, [Puhemies koputtaa] että se haluaa tällaisen läpi, niin kannattaisi äänestää huomiossa äänestyksessä.

19.37 **Sari Multala kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on mielestäni käyty ihan hyvääkin keskustelua mutta sitten osittain kyllä myös vähän harhaanjohtavaa keskustelua siitä, mistä on kyse, ja haluan nyt sanoa sen vielä tähän, että ei ole mielestäni oikein sanoa myöskään, että me vastustamme tätä. Mielestäni tämän aloitteen tavoite on erinomainen, juuri se, että kenenkään mahdollisuudet koulutuksessa etenemiseen eivät saa johtua lompakon paksuudesta. Mutta kun me tiedämme, että 11 prosenttia nuorista ei saavuta riittävää luku- ja kirjoitustaitoa ja 14 prosenttia nuorista ei saavuta riittäviä matemaattisia taitoja pärjätäkseen toisella asteella tai elämässä ylipäänsä, niin me katsomme, että on muita keinoja, jotka ovat ensisijaisia sen tavoitteen saavuttamiseen, että kaikilla nuorilla olisi toisen asteen tutkinto. Sen vuoksi edustaja Puumalan täällä toteamat asiat ovat mielestäni täysin paikkansa pitäviä, ja sen sijaan edustaja Mikkosen toteama, että nyt ei muka sitouduttaisi siihen, että maksuttomuus toteutetaan, ei pidä paikkaansa, sillä niinhän nimenomaisesti tässä lausumassa todetaan, [Puhemies koputtaa] että ”maksullisuuden poistamiseksi”, ja siihen siinä sitoudutaan silloin.

19.38 **Antti Lindtman sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta tässä nyt on tullut harvinaisen selväksi tämä tilanne. Opetusministeri käytti tuossa puheenvuoron, jossa kävi ilmi selvästi se, että hän mieluummin menee tällä tukilinjalla eikä tue eikä kannata tämän aloitteen sisältöä, ja samansuuntaisesti edustaja Multala. Minusta se on sinänsä rehellistä, että kokoomus sanoo tämän ääneen.

Se, mikä tässä on nyt kysymys, on se, että onko jälleen kerran tilanne se, että vain yksi puolue, kokoomus, pitää tosiasiallisesti eduskunnan enemmistöä panttivankina. Tässä kyllä katse kohdistuu vähän myös keskustaan: kun kokoomuksesta on tosiasiallisesti jo irtaantunut

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

sote-rintamasta ja sinisistä on irtaantunut sote-rintamasta, niin, arvoisat keskustalaiset veljet ja sisaret, eikö tässä olisi nyt paikka tehdä päätös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden puolesta, sen puolesta, että huomenna on aidosti paremmin, ja äänestää tämän tavoitteen puolesta? Silloinhan se on jo valmiiksi rullattu sinne hallitusneuvotteluita varten, ketkä tahansa siellä olisivat.

Ministeri, pääkaupunkiseudun kunnat ovat esittäneet, [Puhemies koputtaa] että tehtäisiin maksuttoman toisen asteen kokeilualue, [Puhemies koputtaa] ja teidän puoluetoverinne ja -veljenne ovat siellä samaa mieltä. [Puhemies koputtaa] Eikö tämäkään edes saa avamaan sydäntä tälle aloitteelle?

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Edustaja Lindtman, aika on päättynyt. — Arvoisat edustajat, kun huomaan kritiikkiä siellä, että puheenvuoroja ei kaikille tule, niin totean, kuinka monta puheenvuoroa ryhmittäin on pidetty: keskusta 3, kokoomus 2, sd 7, vihreät 4, vasemmisto 3, RKP 1 ja KD 2 vastauspuheenvuoroa tässä debatissa, mitä tässä asiassa on käyty. — Vastauspuheenvuoro, valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Puumala.

19.40 **Tuomo Puumala kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskustan kanta, jos se jäi jollekin vielä epäselväksi, ei ole aivan yksi yhteen tuon kannan kanssa, mikä tuossa kansalaisaloitteessa on. Siinä esitetään siis maksutonta toista astetta kauttaaltaan, kustannukset siellä 100—150 miljoonan euron välissä. Meidän vaaliohjelmamme, jonka tekemisestä olen vastannut, lähtee siitä, että toisimme oppioikeusmallin 18 ikävuoteen saakka — aina ohjaus eteenpäin kansanopistoon, pajatoimintaan, niin että 18 ikävuoteen asti oppioikeus säilyy ja siihen saakka se olisi maksutonta, siis siihen saakka, kun täyttää 18 vuotta. Eli se on se kanta, jota edistämme vaaleissa, ja toivottavasti pääsemme edistämään sitä hallituksessa niiden jälkeen.

Mielestäni tämä nuorten tilanne on kyllä tässä nyt valtavan hyvä. Harvoin on niin, että suoraan kansalaisaloitteen jälkeen päästään kymmenen viikon päästä siihen tilanteeseen, että kaikki maan puolueet ottavat kantaa ja tämä 20 vuotta, enemmänkin, valmistelussa ollut asia joko toteutuu tai jätetään toteuttamatta. [Puhemies koputtaa] Ja täällä on nyt valtavan moni puolue antanut tähän lupauksen, elikkä mehän seuraamme sitten, pidetäänkö lupauksista kiinni.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Myönnän vielä vastauspuheenvuoron sivistysvaliokunnan jäsenelle, edustaja Elorannalle, ja sen jälkeen puhujalistasta löytyy edustaja Multala.

19.41 **Eeva-Johanna Eloranta sd** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Tämä kansalaisaloite on todellakin paikallaan. Ei voi olla oikein, että vaikka YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja meidän perustuslakimme turvaavat jokaisen lapsen oikeuden koulutukseen varattomuuden sitä estämättä, niin siitä huolimatta lukion ja ammatillisen koulutuksen kustannukset voivat olla tällä hetkellä monille nuorille kohtuuttoman kalliita. Yksikin nuori, joka keskeyttää opintonsa tai vaihtaa alaa sen takia, että kustannukset ovat liian kalliita, on todellakin liikaa.

Minä haluan vedota teihin kollegoihin. Elikkä tässä opposition vastalauseessa todellakin yhdytään aivan sanasta sanaan tämän kansalaisaloitteen tekstiin, ja meillä kaikilla on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

mahdollisuus tehdä tällainen hyvä tulevaisuuslinjaus. Ja toivon, että kun äänestys aikaan koittaa, niin voitte, kaikki edustajat, olla tämän opposition vastalauseen kannalla.

19.42 **Sari Multala kok:** Arvoisa puhemies! On hyvä, että vihdoin, pikkuhiljaa tässä on päästy keskustelemaan sisällöstä. Mutta kun täällä edelleen joillekin edustajillekin tuntuu olevan epäselvää, minkä vuoksi ja mihin muutoseikkaan tämä asia periaatteellisesti kaatui ja mitä meidän mahdollisesti pitäisi sitten muuttaa tässä meidän kansalaisaloitejärjestelmässämme, niin luen nyt suoraan täältä vastauksen kysymykseen, kun tästä oikein spesifisti halusin kysyä: Tämä maksuton toinen aste -kansalaisaloite ei sisällä lakiehdotusta vaan ehdotuksen selvitystyöhön ja lainvalmisteluun ryhtymisestä. Siis jos olisi ollut pykälämuutosehdotuksia, sellaiseen valiokunta olisi voinut halutessaan tehdä muutoksia, mutta toimenpideoitteena tehdyn kansalaisaloitteen valiokunta voi ehdottaa vain sellaisenaan hyväksyttäväksi taikka hylättäväksi. Sen vuoksi nyt siis olemme puhuneet täällä enimmäkseen näistä lausumista, kuten edustaja Puumala tuossa alkupuheenvuorossaan hyvin selosti mielestäni, mutta täällä oli vielä joillakin vääriä käsityksiä tästä, että mistä oli kyse.

Arvoisa puhemies! Mahdollisuuksien tasa-arvo on suomalaisen koulutuksen kulmakivi. Perustuslain mukaan vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykujensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Ei siis kenenkään koulutuspolku voi katketa heikon taloudellisen aseman takia, ja tästä meidän julkisen vallan olisi pidettävä kiinni.

Nyt tässä käsittelyssämme oleva kansalaisaloite vaatii eduskunnan tekemään kattavan selvityksen toisen asteen kustannuksista ja ryhtymään lainsäädäntötoimenpiteisiin, jotta toinen aste olisi maksuton aidosti jokaiselle. Jo tällä hetkellä opetus Suomessa on maksutonta aina perusasteelta korkea-asteelle. Opiskelijoilta ei voida periä maksuja opetuksesta tai evätä oikeutta osallistua opetukseen, mikäli ei ole vaadittuja oppimateriaaleja. Huolestuttavat esimerkit siitä, että osallistuminen oppitunneille on kielletty, mikäli kirjat eivät ole olleet vaaditut, ovat lähtökohtaisesti lainvastaisia tilanteita, joihin on puututtava.

Kansalaisaloite nostaa esille tärkeän huolen. Mielestäni arvostusta kansalaisaloitteen tekijöitä kohtaan osoittaa se, että päätimme sivistysvaliokunnassa ottaa aloitteen käsittelemme, kuulla laajasti asiantuntijoita ja laatia asiasta mietinnön, jotta suuri sali saisi asian käsiteltäväkseen.

Sivistysvaliokunta esittää mietinnössään yksimielisesti kahta lausumaa, joista toisen mukaan eduskunta edellyttäisi, että opetus- ja kulttuuriministeriö huolehtii siitä, että toisen asteen koulutuksen järjestäjille laaditaan ohjeistus, jossa koulutuksen järjestäjille tähdenetään tarvetta tiedottaa arvioitujen oppimateriaalikustannuksen määrästä sekä keinoista, joilla nämä kustannukset voidaan kattaa tai mahdollisesti välttää.

Arvoisa puhemies! Tämä hallitus on myös jo tehnyt paljon asian hyväksi. Oppimateriaalikustannuksen alentamiseksi on tässä salissa hyväksytty opintotukilain muutos, joka mahdollistaa oppimateriaalilisän pienituloisille perheille. Lisäksi opetusministeri Grahn-Laasosen johdolla on käynnistetty pilotit, joilla koulutuksen järjestäjät pyrkivät vähentämään opiskelijoille toisella asteella koituvia kustannuksia. On aika ihmeellistä, että yliopisto-opinnot voi käytännössä suorittaa lähes ilman tai jopa täysin ilman kirjoja mutta lukiossa ne edelleen monesti vaaditaan.

Valiokunnan toisessa lausumassa edellytetään, että valtioneuvosto seuraa ja arvioi toisen asteen opiskelijoille opinnoista aiheutuvien kustannusten kehitystä otaen huomioon

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

oppimateriaalilisä ja opiskelijoiden oppimateriaalikustannusten alentamiseksi käynnistetyt hankkeet sekä tekee tarvittaessa ehdotukset jatkotoimenpiteiksi.

Näistä piloteista saamme kokemuksia vuoden 2020 aikana, samoin kuin oppimateriaalilisen kohdentumisesta. Tämä oppimateriaalilisen määräraha on arviomääräraha, eli sitä käytännössä myönnetään sitä mukaa kuin sen piiriin tulevia opiskelijoita tulee. Eli sitä saattaa kulua myös enemmän tai vähemmän kuin mitä siihen myönnettyt rahat ovat.

Kuten jo tuossa aiemmassa puheenvuorossani totesin, se, mikä on nostettu mahdolliseksi haasteeksi oppimateriaalilisen kohdalla, on se, että se on kuukausittainen tuki opintotuen yhteydessä, jolloin mahdollisesti näitä suurempia hankintoja — joita tulee opintojen aloitusvaiheessa esimerkiksi tietokonetta hankittaessa tai ammatillisella puolella mahdollisesti ammattivälineitä hankittaessa — saattaa silti olla haasteellista pystyä toteuttamaan kerralla, joten ainakin omasta puolestani totean, että on mahdollista pohtia sitä, voisiko tätä oppimateriaalilisää kehittää.

Tällä hallituskaudella on valitettavasti jouduttu tekemään myös paljon ikäviä säästöjä. Kuitenkin se, mihin ei ole koskettu, on peruskoulu. Ja toivoisin, että nyt kun meillä on tiedossa se, kuinka suuri osa peruskoulun päättävistä ei saavuta toiselle asteelle tarvittavia tietoja ja taitoja, niin voisimme seuraavalla hallituskaudella pureutua tähän ongelmaan.

19.48 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Todettakoon se nyt vielä kerran selvästi, eli tämä kansalaisaloite kaatui hallituspuolueiden vastustukseen, ei mihinkään muuhun.

Me emme myöskään tarvitse mitään uusia selvityksiä siitä, mitä opiskelu toisella asteella maksaa, koska sitä on jo selvitetty. Se, mitä me sen sijaan olisimme tarvinneet päätöksenteon pohjaksi, on selvityksiä siitä, millä tavalla toisen asteen maksuttomuus voidaan toteuttaa, aivan kuten kansalaisaloitteen tekijät omassa aloitteessaan esittävät, ja toisin kuin täällä on väitetty, tämä kansalaisaloite ei tosiaankaan sido mihinkään tiettyyn tapaan toteuttaa toisen asteen maksuttomuus. Siellä ei puhuta oppivelvollisuuden pidentämisestä, siellä ei puhuta mistään tietystä hankintamenetelmästä, siinä ainoastaan pyydetään puolueita sitoutumaan toisen asteen maksuttomuuteen kaikille opiskelijoille, ja tämä ei siis kaikille puolueille Suomen eduskunnassa selvästikään käy.

Suomessa ollaan totuttu ylpeilemään meidän koulutusjärjestelmällä ja koulutuksella, ja äskeisessä edustaja Multalan puheenvuorossa kuultiin taas kerran puhetta siitä, kuinka opiskelu Suomessa on maksutonta kaikilla koulutusasteilla. No, ongelmahan on se, että se ei ole sitä. Juuri siitä syystä tämä kansalaisaloite on tehty. Eli toisin kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa, toisella asteella opiskelijoilta edellytetään sitä, että he kustantavat opiskeluvälineet ja -materiaalit itse — asia, joka tulee monelle perheelle yllätyksenä, kun huomataan, että nämä kustannukset voivat nousta jopa tuhansiin euroihin koko koulutuspolun aikana.

Tämän lisäksi erityisesti lukiopuolella mielestäni on perin outoa, että myöskin itse tutkinnon suorittaminen on maksullista. Eli ylioppilastutkinnon suorittamisesta peritään niin perus- kuin koekohtaisia maksuja siitä huolimatta, että sanotaan, että koulutus Suomessa on maksutonta.

Toinen outous on se, että 18 vuotta täyttäneiden opiskelijoiden, myös toisella asteella, odotetaan nostavan opintolainaa täysimääräisesti ennen kuin he voivat saada toimeentulotukea. Mikäli siis on kyse pienituloisesta taustasta tulevasta opiskelijasta, pitäisi hänen siis yhteiskunnan mielestä nostaa tuhansia euroja velkaa, ennen kuin on mahdollista saada so-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

siaaliturvaa välttämättömiin menoihin ja toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Minusta tuntuu, että tämäkin on asia, joka ei ole monen päättäjän tiedossa, kun toistuvasti kuulee puheenvuoroja, joissa ikään kuin ohjataan nuoria sosiaalitoimen luukulle. Minun mielestäni ehdottomasti, jos haluamme pitää huolta siitä, että jokainen nuori Suomessa suorittaa toisen asteen tutkinnon, pitäisi mahdollistaa se, että toisella asteella on mahdollista saada sosiaaliturvaa ilman tätä vaatimusta opintolainan nostamisesta, kun kyse on pienituloisesta opiskelijasta tai pienituloisesta taustasta tulevasta henkilöstä.

Kuten tämän päivän keskustelun perusteella on käynyt ilmi, näkemyseroja siis on. Sanoisin itse, että keskeisin näkemysero on tämä aika klassinen näkökulmien vastakkainasettelu, jossa oikeisto painottaa köyhille erikseen suunnattuja tukitoimia. Eli kun oikeiston mielestä rahaa käytetään järkevästi, niin se käytetään erikseen köyhille suunnatuilla tukitoimilla, kun taas vasemmisto, erityisesti silloin kun puhutaan koulutuspolitiikasta, myöskin historiallisesti on painottanut universalismin periaatetta. Ja juuri universalismin periaate on se, jonka mukaan me olemme koulutusjärjestelmää Suomessa perinteisesti kehittäneet, minkä seurauksena meillä on kaikille maksuton koulutus peruskoulussa, enkä minä ymmärrä, miksi tämän maksuttomuuden periaatteen laajentaminen toiselle asteelle on niin outo ajatus niin monille, kun se toimii aivan hyvin siellä peruskoulussa, eikä kukaan siellä valita siitä, miksi nämä vuorineuvosten lapset pääsevät maksutta peruskouluun opiskelemaan.

Sitten mitä tulee tähän keskustan malliin, niin tavallaan ihmettelen myöskin logiikkaa siinä kohtaa, että se ikään kuin katkaistaisiin 18 ikävuoteen. Siis silloin me olisimme tilanteessa, jossa koulut, siis sama taho, joka päättää siitä, mitä opiskelumateriaaleja käytetään, myöskin olisivat vastuussa niiden hankinnasta. Sitä pystyttäisiin tekemään huomattavan paljon isommilla volyyymeillä kuin mitä perheissä pystytään tekemään, jolloin aina ostetaan ne yksittäiset kirjat tai työvälineet, mitä tarvitaan. Mutta sitten tämä periaate yhtäkkiä lopetettaisiin siinä kohtaa, kun opiskelija täyttää 18, eli mikäli on lukion neljässä vuodessa suorittava oppilas, niin hän sitten ostaisi itse tietyille kurssseille ne kirjat, mitkä kaikki muut saavat koulun kautta. En minä ymmärrä logiikkaa myöskään siinä mallissa.

Tämän universalismin periaatteen sijaan meille on nytten hallituspuolueiden toimesta tarjottu oppimateriaalilisää yhtenä ratkaisuna tähän ongelmaan. No, tietenkin voi ajatella niin, että joka ikinen lisäeuro, mitä saadaan valmiiksi liian matalaan opintotukeen, on aina tervetullut, ja minä luulen kyllä, että tämä oppimateriaalilisä ikään kuin hieman helpottaa arkea pienituloisten opiskelijoiden kohdalla, koska se tuo kuitenkin tavallaan kuukausittaista lisärahaa näihin arkisiin menoihin. Mutta ratkaisuksi tähän nyt käsittelyssä olevaan ongelmaan se ei toimi, muun muassa sen takia, että se on kohdennettu rajatulle joukolle. Siinä on vain yksi tuloraja, eli jos vanhempien tulot ylittyvät muutamilla kympeillä tai sataasilla, niin lapset menettävät sitten tuen sataprosenttisesti. Ennen kaikkea nämä kustannukset opiskelumateriaaleista tulevat yleensä kerralla suurina, kun tuki nyt on jaoteltu pieninä jokaiselle kuukaudelle.

Loppukaneetiksi vielä: minun mielestäni tämän ei pitäisi olla mikään mahdoton tehtävä Suomen kaltaiselle vauraille sivistysvaltiolle, jossa pidetään opiskelua korkeassa arvossa ja jossa kuitenkin kaikki puolueet sanovat, ettei haluta, että kenenkään nuoren opinpolku katkeaa jo toisella asteella rahanpuutteen takia. Näitä kauniita puheita ollaan jo kuultu [Puhemies koputtaa] paljon kaikilta. Se, mikä nyt puuttuu, on ne käytännön ratkaisut, joilla aidosti toteutetaan tämä kaikkien osalta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

19.55 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! Debattipuheenvuorossa mainitsin jo Itä-Suomen lukiolaisilta saamani viestin. Heidän puheenjohtajansa Veera Ursin kirjoitti vielä viestissään minulle seuraavasti: ”Maksuton toinen aste vahvistaisi koulutuksen tasa-arvoa ja olisi selvä viesti yhteiskunnalta, että jokaisen nuoren tulisi suorittaa vähintään toisen asteen tutkinto. Toivomme eduskunnalta löytyvän tahtotilaa edistää koulutustason nostamista tämän aloitteen kautta.” Veera lopettaa viestinsä minulle toteamalla: ”Oppimateriaalien maksullisuus eriarvoistaa nuoria ja voi aiheuttaa esimerkiksi syrjäytymistä, uupumista ja mielenterveysongelmia. Tätä ei varmasti kukaan halua.”

Arvoisa puhemies! Olen keskustellut useamman nuoren kanssa tästä asiasta ja pyytänyt heitä itseään kertomaan, miksi tämä asia on heille tärkeä. Nuoret korostavat, että oppimateriaalien hinnat aiheuttavat monille nuorille ja heidän perheilleen taloudellista ahdinkoa ja stressiä. On myös nuoria, joiden vanhemmat eivät kustanna toisen asteen opintoja lainkaan. Tällöin on suuri todennäköisyys, että halusta huolimatta koulu jää kesken.

Erityisesti pienillä paikkakunnilla asuville haasteena on hyvin usein se, että opiskelujen perässä täytyy muuttaa pois kotoa tai yrittää käydä koulussa kotoa käsin useiden kymmenien kilometrien takaa, mikä lisää merkittävästi koulupäivän pituutta sekä aiheuttaa lisäkustannuksia ja tekee opiskelusta nopeasti hyvin rankkaa. Tällä hetkellä nuorten jaksaminen on muutenkin koetuksella ja uupuminen huolestuttaa, kun opiskelu sekä aikuistuminen itsessään aiheuttavat stressiä ja huolta.

On yllättävän paljon nuoria, joilta jää esimerkiksi lukiokursseja suorittamatta vain siksi, että ei ole varaa kalliisiin oppimateriaaleihin. Tässä suora lainaus eräältä lukiolaiselta, hän kirjoitti minulle näin: ”Rahaa menee tosi paljon kirjoihin ja ahdistaa kysyä vanhemmilta rahaa niihin, kun tiedän, ettei meillä muutenkaan jää ylimääräistä rahaa mihinkään. Usein pitää kääntyä sukulaisten puoleen, kun ei vaan yksinkertaisesti ole varaa tarvittaviin kirjoihin. Yleensä myös jakson alkuun mennessä en ole saanut kaikkia kirjoja hankittua, joten ensimmäiset tunnit pitää pärjätä ilman kirjaa, ja moni opettaja ei tästä pidä. Tällöin tehtävien tekeminen ja opiskelu ylipäänsä on hankalaa ja melko tehotontakin. Opintotukea saan, mutta yli puolet siitä menee bussikorttiin, ja sen jälkeen, kun ostat vielä yhden kirjan, niin eipä siitä jää juurikaan mihinkään muuhun ja rahatta ollaan loppukuukausi.”

Tähän haluan lukea myös erään lukiolaisen äidin viestin, eli suora lainaus saamastani viestistä: ”Minulle ja monelle muullekin vähävaraiselle perheelle nuorten kouluttaminen alkaa olla jo mahdotonta. Kirjat ovat kalliita ja lukiossa niitä on ostettava jokaisella jaksolla keskimäärin kuusi plus muut opiskeluvälineet. Lukio maksaa kirjojen osalta noin 2 000 euroa ja tietokonekin on ehdoton hankkia tämän päälle. Heti ensimmäisessä jaksossa ajattelin, että tyttäreni lukion käynti täytyy lopettaa, kun raha ei riitä edes välttämättömiin elämisen menoihin. On erittäin noloa pyytää sukulaisia avuksi tyttären kirjakustannuksiin, mutta ilman heidän apuaan tämä olisi mahdotonta. Olen onnekas äiti, kun lapsellani on mummit, ukit ja kummit, jotka haluavat ja pystyvät auttamaan. Monella ei ole sukua auttamassa, ja eihän se heidän tehtävä olisikaan. Aina kun yhden jakson kirjat on saatu haalittua kasaan, alkaa stressi jo seuraavasta jaksosta. Minulla on vielä kaksi nuorempaa lasta, ja voi olla, että kannustan heitä halvempiin vaihtoehtoihin, vaikka heilläkin olisi halua ja kykyä mennä lukioon opiskelemaan. En tiedä, onko muutenkaan vaihtoehdot halvempia, mutta kurjaa on, että joudun edes ajattelemaan näin. Kyllä toinen aste saisi olla ilmainen kaikille nuorille. Pienituloisille opiskelijoille suunnatut tuet eivät poista sitä tosiasiaa, että koulutuksen kustannukset vaikuttavat koulutusvalintoihin. Näin ei saisi olla. Vähävaraisille

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

suunnatut tuet eivät kuulosta minusta hyvältä.” Näin siis lukiolaisen äiti, jolla on vielä kaksi nuorempaa lasta odottamassa.

SDP kannattaa oppivelvollisuuden pidentämistä 18 vuoteen. Se olisi erinomainen tulevaisuusinvestointi ja takaisi kaikille nuorille yhdenvertaiset mahdollisuudet valita haluamansa koulutuspolku. Toisaalta oppivelvollisuuden pidentäminen ei tarkoittaisi pelkäämistään koulun penkillä istumista. Se voisi olla myös työkokeilua, valmentavaa koulutusta, työpajatyöskentelyä, oppisopimuskoulutusta, jopa kuntoutusta. Pääasia, että toiminta olisi oppimista tukevaa ja tavoitteellista. 16-vuotiaan jättäminen oman onnensa nojaan on lähes heitteillejättö.

Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuusiän pidentämisen hyödyistä on myös tieteellistä näyttöä. Talouspolitiikan arviointineuvoston mukaan oppivelvollisuusiän nosto 18 vuoteen nostaisi merkittävästi toisen asteen tutkinnon suorittavien osuutta ikäluokasta ja tämä tuottaisi merkittävää hyötyä kyseessä olevien henkilöiden työllisyydelle ja tuloille. Tämä näkyy pitkällä aikavälillä myös julkisen talouden tilan paranemisena. Oppivelvollisuuden nosto olisi suoraviivainen, hyvin kohdentuva sekä kustannustehokas tapa parantaa koulutuksen ulkopuolelle jäävien työmarkkina-asemaa. Hyvä, että lähes kaikki puolueet, kokoomusta lukuun ottamatta, tuntuvat olevan tästä asiasta samaa meiltä.

20.01 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! On hieno suoritus saada kansalaisaloite tästä tärkeästä asiasta eduskuntakäsittelyyn. Hatunnostoni kaikille aloitetta tukeneille ja myös sen alullepanijoille. Suomalaisen koulutus- ja koulujärjestelmän vahvuus on perinteisesti ollut tarjota mahdollisuus kouluttautua ja hankkia tutkinto kaikille perhetaustasta huolimatta. Kansalaisaloitteessa perustellaan toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta muun muassa opintojen keskeyttämisen kautta. Osalla keskeyttäneistä rahanpuute on vaikuttanut päätökseen. Se on totta. Keskeyttämisen taustalla oleva syiden kirjo on kuitenkin hyvin laaja. Amisbarometrin perusteella opiskelumotivaatio, oppimisvaikeudet ja hyvinvointiin liittyvät haasteet ovat opiskelijoiden itsensä mukaan painavimmat syyt opintojen keskeyttämisen harkintaan. Rahahuolet tulivat sijalle seitsemän mutta ovat myös merkittävä syy.

Me perussuomalaiset olemme kantaneet suurta huolta tämän vuosituhannen aikana tehtyjen mittavien koulutusleikkausten vaikutuksista opiskelijoihin. Kannatamme oppilaiden ja opiskelijoiden tarpeista lähtevää kokonaisvaltaista uudistamista koulutukseen aina perusopetuksesta alkaen. Esimerkiksi toisen asteen opintojen kohdalla peräänkuulutamme riittävää lähiopetusta, tukea oppimisvaikeuksista kärsiville, riittävän pieniä opetusryhmiä, joustavaa koulumatkatukea sekä huolehtimista opiskelijoiden henkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista. [Jukka Gustafsson: Mutta ette yhtyneet vastalauseeseen! Nämä on korulauseita vaan!] Viime hallituskaudella, myös tällä hallituskaudella ja jopa sitä ennen, koulutusleikkaukset ovat olleet valtavia — valtavia. Oppositiossa kun olemme, olen miettinyt, mikä vastuu meillä, ja myös hallituspuolueilla, on, varsinkin kun vaalien lähestyessä lupaaamme, monet puolueet, kaikille kaikkea, on sitten kysymys eläkeläisistä, opiskelijoista, työttömistä, yrittäjistä, työssä käyvistä. Lupaamme helposti kaikkea hyvää. Muistammeko vaalien jälkeen lupauksemme? Emme tiedä, mitkä puolueet ovat hallituksessa, joten näistä lupauksista pitää myös vastata. Tämä askarruttaa, ja toivonkin, että vastuuta puheista kannetaan myös vaalien jälkeen.

Perussuomalaiset ovat todella ottaneet tämän kansalaisaloitteen vakavasti, ja koska siinä on paljon allekirjoittaneita, se tarkoittaa sitä, että huoli on suuri ja nämä lukion ja am-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

mattikoulujen maksut ovat niin korkeita, että ne voivat vaikuttaa ja varmasti vaikuttavatkin myös keskeyttämisiin. Siksi perussuomalaiset ehdottavat lausumaa: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle vuoden 2019 loppuun mennessä selonteon toisen asteen koulutuksen kustannusten vaikutuksista opiskeluun ja julkiseen talouteen ja erityisesti vähävaraisten nuorten mahdollisuuteen opiskella toisen asteen tutkinto.”

Tämä asia täytyy selvittää loppuun asti, ja seuraava hallitus päättää sitten, onko toinen aste maksutonta. — Kiitos.

20.05 Touko Aalto vihr: Arvoisa puhemies! Kuten tuossa aikaisemman keskustelun yhteydessä kävi viimeistään ilmi, kansalaisaloite ei kaatunut sivistysvaliokunnassa muotoseikkaan, se kaatui hallituspuolueiden vastustukseen. Minusta sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, keskustan kansanedustaja Puumala, toi keskustan kannan ihan hyvin esiin. Keskusta kannattaa hieman erityyppistä mallia, ei täysin kansalaisaloitteen sisältöä. Kookomuksella on omat perusteensa. Sinisistä en nyt tiedä tällä hetkellä.

Mutta tahdon tässä yhteydessä antaa valtavan kiitokseni ja kunnioitukseni niille nuorille, jotka ovat olleet viemässä tätä kansalaisaloitetta eteenpäin. 53 000 allekirjoitusta ei ole mikään pikkujuttu. Se vaatii vahvaa sitoutumista, ja siksi olikin erittäin valitettavaa, että aluksi käytettiin tätä muotoseikkaa niin voimakkaasti jopa tekosyynä, ja se antaa aivan väärän signaalin siitä, miten eduskunta kuulee kansalaisten ääntä.

Moni nuori oli seuraamassa tänään tätä keskustelua lehtereillä — muutama siellä taitaa löytyä vieläkin. Veikkaan, että aika moni on myös verkkolähetysten kautta täällä seurana. Kiitoksia siitä.

Tänään nuoret myös kokoontuivat eduskunnan edessä, eduskunnan portailla osoittamaan mieltään, koska tämä tärkeä kansalaisaloite hylättiin sivistysvaliokunnan käsittelyssä. Kuten kävi ilmi, aloitetta olisi voinut edistää, jos tahtoa olisi ollut, ja tahtotilasta todistena on tämä opposition — lähes yhtenäisen opposition, vain perussuomalaiset puuttuvat — lausuma, jossa yhdytään tämän kansalaisaloitteen keskeisimpään sisältöön, maksuttomaan toiseen asteeseen kaikille.

Tämän kansalaisaloitteen tavoite on ehdottoman kannatettava, sillä suomalaisista nuorista 15 prosenttia ei ole suorittanut toisen asteen tutkintoa 25 ikävuoteen mennessä. Lisäksi Pelastakaa Lapset ry:n kyselyn mukaan kävi ilmi, että toisen asteen opintojen kustannukset ovat aiheuttaneet taloudellisia haasteita lähes 60 prosentille oppilaista. Kuten tiedetään myös tilastoista, ne kertovat karua kieltään siitä, että osa on joutunut keskeyttämään opintonsa tästä syystä. Eikä ihme, sillä esimerkiksi lukion kirjat saattavat maksaa yli 2 000 euroa nuorelle, ja tähän päälle, totta kai, tulee kaikki normaali harrastustoiminta, sosiaalinen toiminta. Samaan aikaan ammattikouluissa on jo haasteita 190 miljoonan euron leikkauksista ja amisreformin yhteydessä tapahtuneesta työelämävaltaisesta oppimisesta. Se on vaikeata, kun lähiopetusta on vielä leikattu, ja nyt tilanne vaikeutuu entisestään, kun monia oppimateriaaleja ei ole varaa hankkia.

Minun oikeustajuni lähtee siitä, että kenenkään opintojen aloittaminen tai opintojen loppuun saattaminen ei voi jäädä kiinni vanhempien lompakon paksuudesta. Sivistisyhteiskunnassa kaikilla täytyy olla samat mahdollisuudet päästä täyteen potentiaaliinsa.

Talousvaliokunnassa olemme keskustelleet paljon siitä samasta asiasta, mistä olin muun muassa Sitran kanssa eilen keskustelemassa. Edustaja Torstikin oli paikan päällä. Puhuttiin elinikäisestä oppimisesta, jatkuvasta oppimisesta. Fakta on se, että tulevaisuuden työmarkkinoilla ei enää pärjää pelkällä peruskoulupohjalla. Jokaiselle nuorelle on taattava

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

paikka toisen asteen opinnoissa, ja näistä opinnoista on tehtävä aidosti maksuttomia ihan jokaiselle nuorelle.

Edustaja Gustafsson puhui aikaisemmin täällä salissa siitä, että maksuton toinen aste on jopa sijoitus. Menisin vielä vähän pidemmälle ja sanoisin, että maksuton toinen aste on jopa säästötoimenpide, koska niin kalliita ovat ne kustannukset, jos ihmiset eivät saa valmiuksia työelämään, ylipäättään elämään — niin suuria ovat ne kustannukset. Suomella ei näin pienenä kansakuntana ole varaa menettää yhdenkään ihmisen täyttä potentiaalia. Kaikki mahdollinen on tehtävä, jotta osaaminen vahvistuu. Osaaminen on kaikkein suurin henkinen pääomamme tässä maassa. Siksi sanon myös, että maksuttomuus on sijoitus, joka lisää työllisyyttä, parantaa nuorten hyvinvointia sekä ehkäisee syrjäytymistä lisäten yhdenvertaisuutta.

Tänään asiaa on käsitelty. Tänään on käsitelty ja huomenna äänestetään. Minä, vihreä ryhmä ja varmasti suurin osa oppositiosta tulemme äänestämään tämän kansalaisaloitteen puolesta.

Ja aivan loppuun tahdon tuoda esiin sen, että aika moni taho, joka tähän aloitteeseen ei ole lähtenyt mukaan, on tuonut esiin kysymyksen siitä, että mistä nuo kustannukset. No, tänään aikaisemmin aika moni ihminen on seurannut lehtereillä ja odottanut tätä keskustelua tästä kansalaisaloitteesta, ja osa saattoi kuulla myös keskustelun muun muassa osakesäästöttilistä. Osakesäästötili tarkoittaa 160 miljoonan euron verotuottomenetystä — 160 miljoonan euron verotuottomenetystä vuodessa. Tämän takia tahdon korostaa, että budjetissa on aina lopulta kysymys arvoalinnoista, mihin niitä euroja laitamme. — Kiitoksia.

20.12 Sami Savio ps: Arvoisa puhemies! Toisen asteen opintojen suorittaminen on erittäin tärkeää sekä nuorten työelämävalmiuksien että jatko-opintokelpoisuuden kannalta. Ellei opiskelemaan ole mahdollista syystä tai toisesta päästä, nuorten syrjäytymisriski kasvaa tutkimusten mukaan hyvin merkittävästi. Tämä koskee tietenkin kaikkia nuoria, mutta suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovat tilastojen ja käytännön havaintojenkin mukaan suomalaispojat.

Arvoisa puhemies! Oppimateriaalikustannusten lisäksi kuluja aiheutuu muun muassa koulumatkoista ja asumiskuluista, erityisesti silloin, jos nuori joutuu muuttamaan opintojen perässä toiselle paikkakunnalle. Alaikäiselle muuttaminen pois lapsuudenkodista ei ole helppoa muutoinkaan, saati silloin, jos taloudelliset resurssit ovat niukat, ja valitettavan monella ne ovat. Me perussuomalaiset haluamme panostaa resursseja laadukkaaseen opetukseen, jota on saatavissa kaikille halukkaille riittävän lähellä kotia. Tietenkin tämä edellyttää myös riittävän tiheää lukio- ja ammattikouluverkkoa.

Arvoisa puhemies! Perussuomalaiset ovat usein nostaneet esille pienillä paikkakunnilla toimivien lukioiden ja ammattioppilaitosten tärkeyden, ja olemme myös esittäneet tähän tarkoitukseen määrärahoja. Viimeksi olemme tehneet näin syksyn budjettikäsittelyssä. Tämä kouluverkkoasia tulee ottaa vakavasti esille myös hallitusohjelmassa, joka tänä tulevana keväänä laaditaan.

Arvoisa puhemies! Kuten edustaja Elomaa äsken lausumaehdotuksessaan totesi, seuraavan hallituksen on myös varmistettava, etteivät toisen asteen koulutuksen kustannukset estä yhtäkään suomalaisnuorta suorittamasta toisen asteen tutkintoa. Tulevan hallituksen on myös annettava eduskunnalle selonteko tästä aiheesta jo tämän kuluvan vuoden loppuun mennessä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

Arvoisa puhemies! Näillä sanoin kannatan edustaja Elomaan tekemää lausumaehdotusta.

20.14 Riitta Mäkinen sd: Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsillä oleva kansalaisaloite on ollut valmistelussa pitkään, ja ennätämme sen vielä nyt nippa nappa ennen kauden päättämistä käydä läpi ja käsitellä. Aloitteen on allekirjoittanut yli 50 000 kansalaista, ja suomalaiset nuoret ovat monin eri tavoin ja monissa eri yhteyksissä vaatineet, että Suomessa tulee olla aidosti maksuton lukio ja ammatillinen koulutus kaikille yhdenvertaisesti. Tänään saimme puoliltapäivin taas todistaa nuorten upeaa aktiivisuutta heidän osoittaessaan mieltä aloitteen puolesta.

Aloitteessa todetaan, että perustuslain 16 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varallisuuden sitä estämättä. Kaikille nuorille tulee siis taata yhdenvertaiset mahdollisuudet toisen asteen koulutukseen. Tänä päivänä tuo oikeus ei toteudu.

Sivistysvaliokunta hylkäsi hallituspuolueiden ja perussuomalaisten toimesta aloitteen vedoten muotovirheeseen. En nyt enää käy tätä asiaa tarkemmin läpikäymään — sitä on tässä salissa puitu todella paljon — mutta todettakoon se, että tämän edustaja Torstin lausuman hyväksyminen ja antaminen olisi ollut täysin mahdollista, ja alkaa olla selvää, että nyt kyse on lähinnä vastuun pakoilusta.

SDP on jo pitkään vaatinut oppivelvollisuuden pidentämistä toiselle asteelle ja koulutuksen muuttamista maksuttomaksi. Ammatillisesta ja lukiokoulutuksesta on tullut tämän päivän peruskoulu. Tilastot osoittavat tylysti, että vain peruskoulun varassa olevien työura jää alle 25 vuoteen, kun tänä päivänä se pisimmillään on jopa 47 vuotta. Tulevaisuudessa tarve lienee tätäkin suurempi. Suomessa on tällä hetkellä 70 000 syrjäytyntä nuorta. Olen todella huolissani siitä, että olemme menettämässä kokonaisen sukupolven samalla, kun lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmat lisääntyvät. Toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jääminen aiheuttaa valtavat inhimilliset ja yhteiskunnalliset kustannukset. Tutkimukset osoittavat, että kesken jäänyt oppipolku on yhteydessä työttömyyteen, köyhyyteen, mielenterveysongelmiin ja jopa rikollisuuteen. Talouspolitiikan arviointineuvoston mukaan oppivelvollisuusiän nosto 18 vuoteen nostaisi merkittävästi toisen asteen tutkinnon suorittavien osuutta ikäluokasta. Onko meillä todella varaa olla panostamatta lasten ja nuorten hyvinvointiin ja koulutukseen?

Koulutukseen kohdistetut leikkaukset ovat olleet kuluneen neljän vuoden aikana käsitämättömän suuret, lähes miljardi euroa. Kaikkein kipeimmin leikkaukset ovat kohdistuneet juuri toisen asteen koulutukseen, ammatillinen koulutus leikkauslistan kärjessä. Tästäkin salissa on usein kuultu todettavan, että koulutus on Suomessa maksutonta. Onko todella näin? Tänä päivänä lukion oppikirjat maksavat tuhansia euroja. Niiden ympärillä pyörii merkittävä bisnes. Kirjat vaihtuvat nopealla tahdilla, eikä niiden kierrättäminen auta kuin osaa nuorista. Tilanne ei ole vuosien saatossa muuttunut paremmaksi. Ammatillisen koulutuksen puolella erilaiset oppivälineet, tarvikkeet ja tutkintomaksut voivat nekin nousta tuhansiin euroihin. Emme todellakaan voi sanoa elävämme sivistysvaltiossa, kun monet nuoret joutuvat turvautumaan velkaan ja toimeentulotukeen, jotta selviäisivät elämisestä ja oppimisesta aiheutuvista kuluista.

Arvoisa puhemies! Emme voi ummistaa silmiämme siltä tosiasialta, että poliittisella päätöksenteolla romutetaan tällä hetkellä nuortemme hyvinvoinnin edellytyksiä ja katkais-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

taan siivet nuorten tulevaisuuden unelmilta ja haaveilta. Me tarvitsemme kaikki nuoret mukaan rakentamaan tulevaisuuden Suomea. Yhteiskuntamme on tarjottava heille kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet rakentaa oma polku vastuulliseen ja tasapainoiseen aikuisuuteen. Siksi on varmistettava, että kaikki nuoret pääsevät toisen asteen koulutukseen. Esteenä ei saa olla vanhempien sosioekonominen tausta. Tämän lisäksi on turvattava oppilaiden riittävä opinto-ohjaus ja oppilashuolto, jotta mahdollisimman moni nuori saa myös tutkinnon suoritettua. Toisin kuin hallituspuolueet, SDP ei halua jakaa nuoria ja heidän perheitään kahteen kastiin vanhempien varallisuuden mukaan. Me tarvitsemme koulumaailman uudistuksen. Toisen asteen oppivelvollisuus ja maksuttomuus on kaikkien oikeus.

20.20 Ulla Parviainen kesk: Arvoisa puhemies! Lämmin kiitos vielä tämän kansalaisaloitteen valmistelijayhteisöille ja kaikille allekirjoittajille. Minun ja keskustan mielestä yhdenkään nuoren kouluttautuminen ei saa olla kiinni hänen ja hänen perheensä varallisuudesta tai asuinpaikasta. Oikeus koulutukseen kuuluu jokaiselle. Tasa-arvoisen koulutuksen kannalta juuri nyt on tärkeintä se, mitä sivistysvaliokunnan mietinnössä ja sen lausumissa sisällöllisesti linjataan. Vaadimme hallitukselta selvitystä siitä, kuinka paljon toisen asteen koulutuksen kustannukset ovat nousseet, mitkä ovat todelliset kustannukset, ja sitä, että hallituksen on ryhdyttävä tämän pohjalta toimeen ja esitettävä tarvittaessa jatkotoimenpiteitä ongelmien korjaamiseksi, lainsäädäntöä tai budjettirahaa.

Tämähän on erinomainen pohja tuleville hallitusneuvotteluille, joissa päätetään, miten asiassa edetään. Mittaluokka on todellakin iso, sivistysvaliokunnan saaman karkean arviota mukaan 109—153 miljoonaa. Ministeri tuossa äsken toi tuoreimman arvion, joka oli hiukan pienempi. Aidosti maksuttoman toisen asteen koulutuksen kokonaiskustannuksista ei ole tehty yhtään tarkkaa laskelmaa, ja näin ollen on syytä tämä myös tarkkaan selvittää.

Tämä järjestöjen tekemä kansalaisaloite on ollut erittäin tärkeä keskustelun käynnistäjä. Sen myötä on herännyt aito huoli siitä, miten kustannukset vaikuttavat tai jopa estävät lukiossa tai ammatillisessa koulutuksessa opiskelun. Ja minusta on erittäin suuri ongelma se, jos koulutusvalintaa joudutaan tekemään jo etukäteen kustannuksia pohtien.

Tämä asia ei saa siis nyt pysähtyä tähän, vaan jatkotoimenpiteitä tarvitaan. Tärkeintä on vähentää syrjäytymistä ja taata kaikille yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua. Keskusta on esittänyt, kuten tänä iltana on jo usein todettu, oppivelvollisuuden nostamista nykyisestä 17 ikävuodesta 18:aan. Keskustan mallissa opiskelu olisi maksutonta 18 ikävuoteen saakka. Keskustan tavoitteena on vahvistaa myös koulupolun alkupuolta, sitä pienten lasten koulua, kuten me nimitämme esiluokkaa ja ykkös-kakkosta — tämä siksi, että kaikilla olisi riittävät valmiudet edetä toisella asteella, ja tämä siksi, että keskeyttämisistä ei siellä tapahtuisi.

Tässä salissa on useaan kertaan peräänkuulutettu hyvää lainvalmistelua ja hyvää selvittelyä. Toivon, että kiinnitätte huomiota myös siihen, että lausumaan on kirjattu lapsivaikutusten arviointi. Tarvitaan siis perusteellinen selvitys, aivan kuten kansalaisaloite vaati, ja siitä toimenpiteet, aivan kuten kansalaisaloite vaati.

20.24 Matti Semi vas: Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin me vasemmistoliitossa kannatamme edustaja Pilvi Torstin erinomaista esitystä.

Kuitenkin kun käsitellään näitä kansalaisaloitteita ja niiden käsittelyä täällä eduskunnassa, niin se on semmoinen demokratian pyhä asia, mikä pitäisi hoitaa kunnolla eteenpäin eikä puuttua tämmöisiin muutoseikkoihin. Tämän aloitteen kaatumisella muutoseikkoihin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

on minun mielestäni merkitystä myös sille, mitenkä nuoret näkevät sen, kuinka me käsittelemme täällä asioita. Jäin miettimään, millaisen kuvan se antaa demokratiasta. Olemmeko me demokratian edustajina täällä tällaisia byrokratian orjia, että me tartumme jokaiseen muutoseikkaan emmekä voi hyväksyä näitä nuorten vaikutusmahdollisuuksia? Päinvastoin meidän olisi pitänyt olla joustavia. Tämä hallitushan on vaatinut joustavia toimenpiteitä, ja nyt tämän aloitteen kaataminen ja estäminen nimenomaan tällä tavalla, tämä käsittely kokonaisuudessaan täällä eduskunnassa ja tässä isossa salissa, on minun mielestäni huono tapa näyttää esimerkkiä nuorille, kuinka demokratia ja tällainen joustava järjestelmä toimii.

Mitä tulee tähän toisen asteen koulutukseen ja sen kalleuteen, niin kyllähän me tiedämme tämän tosiasian, että Suomi on erittäin paljon eriarvoistunut maa. Meillä on perheitä, jotka hakevat ruokajonosta leipää ja ruokakasseja oman perheensä elatuksen jatkeeksi, kun eivät rahat riitä muuten. On asuntokuluja ja muita kuluja lisäksi siihen päälle. Ja kun miettii lapsien oikeutta päästä kouluun, niin jo halvimmillaan lukion käynnin kulut ovat muistaakseni 2 500 euroa vuodessa, mitkä siitä tulevat. Se on aika iso kynnyksensä tällaiselle perheelle saada koulutettua omat lapsensa hyvään ammattiin.

Kun miettii tätä nykyistä tilannetta, niin meillä on tuommoiset 70 000 alle 30-vuotiasta nuorta ilman toisen asteen koulutusta. Se kertoo, kuinka paljon meillä on syrjäytyneitä ja yhteiskunnasta sivuun jääviä ihmisiä ilman mahdollisuutta opiskella itselleen toisen asteen tutkintoa ja ammattia, millä tulla toimeen ja tehdä sitä hyvää työtä, millä tuo sitä tuloa tähän yhteiskuntaan. On arvioitu, että näiden 70 000 kouluttamattoman nuoren kustannukset ovat noin 1,4 miljardia euroa. Jos miettii sitten opetuskustannuksia, mitkä tulevat olemaan, niin ne ovat vain 10 prosenttia tästä määrästä, ja siihen nähden se opetuksen hinta on minun mielestäni halpa, ja kun miettii vielä sitä tuloa, mikä tulisi sen koulutuksen kautta — kuinka saa ammatin ja pystyy tuottamaan tuloa tälle yhteiskunnalle — se muuttuikin positiiviseksi asiaksi. Näin ollen on parempi asia viedä eteenpäin tätä toisen asteen kokonaisuudessaan ilmaista koulutusta. Se, että se sidotaan johonkin ikärajaan, ei tunnu minusta järkevältä. Parempi on se, että koulutus toteutetaan sillä tavalla, että se oppiaine ja tutkinto tulee suoritettua kokonaisuudessaan, ja siten saadaan meille ammattilaisia lisää tähän yhteiskuntaan.

20.28 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! ”Suomessa jokaisella on oltava perhe- taustastaan ja varallisuudestaan riippumatta mahdollisuus kouluttautua varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle saakka. Nuoren ei tule joutua valitsemaan toisen asteen koulutuspaikkaansa hänen ja hänen perheensä taloudellisten edellytysten mukaan. 15-vuotiaana ei pidä joutua luopumaan unelmistaan.” Näin on kirjoitettu tähän valiokunnan mietintöön, mutta valitettavasti me tiedämme sen, että näin ei tänä päivänä kaikkien kohdalla ole. Yksi merkittävä syy on taloudelliset kustannukset ja ne korkeat oppimateriaalikustannukset, mitä toisella asteella on, ja sen takia jokainen nuori tässä maassa ei pysty valitsemaan sitä koulutuspaikkaa, mitä haluaisi, koska se on liian kallista. Tiedämme myös, että joka neljännen keskeyttämiseen on vaikuttanut huono rahatilanne.

Suomen menestys on aina perustunut koulutukseen panostamiseen, ja me tiedämme, että tänä päivänä pelkän peruskoulun varassa ei pärjää. Toisen asteen tutkinto on käytännössä välttämättömyys sekä nuoren oman tulevaisuuden näkökulmasta että meidän koko kansakuntamme tulevaisuuden näkökulmasta, ja siksi maksuton toinen aste on se suunta, mihin meidän täytyy mennä. Siksi vihreät kannattavat maksutonta toista astetta ja tätä aloitetta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

Tällä hetkellä 15 prosenttia ei ole suorittanut toisen asteen tutkintoa 25 ikävuoteen mennessä, ja tiedämme, että nämä nuoret ovat vaarassa syrjäytyä ja on vaara siitä, että he eivät tule saamaan työtä eivätkä pysty omaa toimeentuloaan hankkimaan, ja se on suuri menetys koko yhteiskunnalle.

Tässä on tänään jo puhuttu siitä, miten tätä kansalaisaloitetta on käsitelty. Pidän kyllä todellakin nolona sitä tapaa, miten tässä ovat hallituspuolueet halunneet piiloutua muutoseikkojen taakse, ja toivoisinkin, että huomenna, kun tästä aloitteesta äänestetään, ne puolueet, jotka aidosti kannattavat maksutonta toista astetta ja ymmärtävät sen universaalisuuden tärkeyden, äänestäisivät tämän vastalauseen puolesta, minkä oppositiopuolueet — SDP, vihreät, vasemmisto, RKP — ovat tehneet ja mille myös KD on osoittanut kannatuksensa.

No, on tietysti selvää, että pelkkä maksuton toinen aste ei ole vielä riittävä, kun puhutaan laadukkaasta koulutuksesta ja siitä, että me varmistamme kaikkien suomalaisten osaamisen, riittävän korkean koulutustason, jotta voimme menestyä globaalisti. Meidän täytyy ensi kaudella tehdä merkittäviä panostuksia koulutukseen aivan sieltä alkupoluista, varhaiskasvatuksesta lähtien. Meidän täytyy huolehtia, että peruskoulu on laadukas, jokainen nuori sen suoritettuaan on kykenevä suorittamaan toisen asteen koulutuksen, ja että jokaisella on myös sen jälkeen mahdollisuus jatkaa korkeakoulutukseen. Meidän täytyy panostaa myös tutkimukseen. Me tarvitsemme kaiken kaikkiaan miljardiluokan suuruiset panostukset koulutukseen, jotta voimme huolehtia Suomen osaamistason säilymisestä, ja sitä me vihreät haluamme viedä eteenpäin.

Mutta kuten sanottua, se, että tänä päivänä suorittaa toisen asteen tutkinnon, on välttämättömyys, ja sen takia me emme voi jättää yhtään nuorta siihen riskiin, että he tippuvat sieltä pois tai eivät voi valita sitä toista astetta johtuen perheen taloudellisesta tilanteesta. Itse tulen Itä-Suomesta, ja me tiedämme, että erityisesti Itä-Suomessa on paljon nuoria, erityisesti poikia, jotka jäävät ilman toisen asteen koulutusta. Heille yksi kynnys lähteä kotipaikkakunnalta kauemmaksi on ne taloudelliset kustannukset, mitä toinen aste aiheuttaa, eikä välttämättä kotoakaan siihen kannusteta. Ja jotta tämän tyyppiset esteet, joita me pystymme purkamaan, puretaan, niin se, että toinen aste tehdään aidosti maksuttomaksi myös oppimateriaalien ja muiden kustannusten osalta, on vähintäänkin, mitä me voimme tässä tehdä, jotta me huolehdimme sekä nuortemme että koko kansakuntamme tulevaisuudesta.

20.33 Antero Laukkanen kd: Arvoisa rouva puhemies! Suomalainen yhteiskunta on valinnut kansalaisia palvelevaksi yhteiskuntamuodoksi niin sanotun hyvinvointiyhteiskuntamallin. Tämän hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi on valittu progressiivinen palkka-verotusjärjestelmä ja myös yrityksiä ja yhteisöjä koskeva yhteisöverotus. Tämän lisäksi muu veropohjamme on erittäin laaja ja kokonaisveroasteemme on yksi maailman korkeimmista. Tästä syystä, että olemme valinneet tämän yhteiskuntamallin, tämän korkean verotuksen rahoittamismallin, on kansalaisilla myös oikeus odottaa palveluiden saamisen kautta tapahtuvaa veron palautusta. Peruspalvelut ovat tavallaan veron palautusta, jota kansalaisilla on oikeus odottaa.

Yksi näistä palveluista on ilmainen koulutus. Me maksamme sen verotuksellamme, ja on oikeus odottaa, että saamme sen myös takaisin jollakin tavalla. Onkin verotuksellisesti ja verotusoikeudellisesti mielenkiintoinen asia se, että myös hyvätuloisilla on yhtäläinen oikeus odottaa maksutonta koulutusta. Olisihan se hieman kohtuuton tilanne, että hyvätuloisen veroillansa maksaa pienituloisen lapsen koulutuksen ja sitten omasta lapsestaan joutuisi maksamaan koulutusmaksun. Tietysti näinkin voidaan tehdä, jos näin sovitaan, mutta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

jos verotusoikeudellisesti katsotaan, niin se on aika nurinkurinen tilanne, että joutuu naapurin lapsen koulun maksamaan ja sitten oman lapsensa vielä sen päälle.

Arvoisa puhemies! Koulutus on yhteiskunnan investointi, jolla turvataan tulevaisuuden hyvinvointi ja verotulot. Se ei ole siis hyväntekeväisyyttä, että kannattaa maksutonta toista astetta, vaan ihan kylmää talousrealismia. Mitä maksaa yhteiskunnalle se, ettei voi hankkia koulutusta, vaikka tahtoi, koska perhe on köyhä? Vain peruskoulun suorittaneet aiheuttavat julkiselle taloudelle elinaikanaan keskimäärin noin 370 000 euron lisäkustannuksen verrattuna koulutuksen hankkiviin. Tällä hetkellä talouskasvu on pysähtymässä, koska meillä ei ole riittävästi koulutettua työvoimaa.

Nuorisobarometri 2017:n mukaan 17 prosenttia vastaajista kertoi joutuneensa karsimaan opiskeluvaihtoehtojaan rahanpuutteen vuoksi, 14 prosenttia valitsemaan koulutuspaikan taloudellisin perustein ja 11 prosenttia viivyttämään valmistumistaan. Koulutuksen keskeyttäneistä 10 prosenttia katsoo rahanpuutteen vaikuttaneen erittäin tai melko paljon keskeyttämiseen. Pelastakaa Lapset ry:n Lapsen ääni 2018 -kyselyssä vähävaraisten perheiden lapsista lähes neljäsosa, 24,2 prosenttia, arvioi taloudellisten tekijöiden vaikuttaneen heidän mahdollisuuksiinsa käydä koulua. Koulutuksen hinta on halpa verrattuna siihen, ettei kouluteta. Peruskoulun varassa on tällä hetkellä 16 prosenttia 20–29-vuotiaista. He tulevat tarvitsemaan reippaasti sosiaalitukia elämänsä aikana. Tämä tulee yhteiskunnalle kalliiksi.

Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat! Maksuton toinen aste on ehdottomasti se, mitä kohti meidän tulee mennä. Se tulee tehdä tämän selvityksen kautta, josta näemme sen todelliset kustannukset ja vaikutukset, ja siitä kiitän kansalaisaloitteen tehneitä nuoria, että he saivat tässä asiassa kyllä koko eduskunnan heräämään ja ottamaan tähän asiaan kantaa. Ja aivan varmasti tästä tulee myös hallitusohjelmakysymys. Kiitoksia teille.

20.38 Sari Tanus kd: Arvoisa rouva puhemies! Aivan ensimmäiseksi haluan vielä kiittää nuoria, saivat kansalaisaloitteen aikaiseksi. Se ei todellakaan ole ihan pikkujuttu, puhumatakaan siitä, että yli 53 000 ääntä on siihen saatu kerättyä. Onnittelut siitä.

Niin kuin tuossa aiemmin illasta sanoin, minä allekirjoitin kansalaisaloitteen jo hyvin sen alkuvaiheessa ja kannatan ehdottomasti toisen asteen maksuttomuutta, siihen tulee pyrkiä. Haluaisin tässä nostaa alkuun esille joitakin ajatuksia jo parin vuoden takaa:

Nimittäin peruskoulun jälkeen opinnot jättävä nuori ajautuu helposti syrjäytymiskierteeseen, senhän olemme tienneet ja tiedämme hyvinkin. Tämän päivän työelämässä vähintään toisen asteen koulutus on lähes välttämättömyys. Jos ajattelemme aikaa 10–20 vuotta sitten, niin meillä oli paljon enemmän työpaikkoja, joihin pelkkä peruskoulukin saattoi riittää, mutta tilanne on tänä päivänä aivan toinen. Toisen asteen koulutus on lähes välttämättömyys. Siksi jokaisen nuoren on voitava suorittaa vähintään toisen asteen tutkinto. Lukio ja ammatillinen koulutus ovat kuitenkin käyneet opiskelijoille yhä kalliimmiksi, niin kuin tänäkin iltana monet ovat todenneet. Ammatillisessa koulutuksessa oppilaalta edellytetään hintavienkin materiaalien, koneiden ja välineiden hankkimista. Lukiolaisille taas kirjat tulevat kalliiksi. Lukion suorittamisen kokonaiskustannukset nousevat jopa 2 600 euroon, ja on sanottu, että joidenkin ammatillisten tutkintojen hinta voi mahdollisesti olla vieläkin korkeampi.

Opiskelumateriaalin hankinta on monelle pienituloiselle perheelle todella haastavaa, varsinkin jos lapsia on useita. On huolehdittava siitä, ettei vähävaraisten perheiden, kuten yksinhuoltaja- ja monilapsisten perheiden, lasten opiskelu keskeydy tai vaikeudu sen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

vuoksi, etteivät varat riitä opiskeluun tarvittaviin tarvikkeisiin. Monella nuorella voi olla vaikea sanoa ääneen todellisia syitä ongelmien takana. On helpompi vain jättäytyä koulusta pois kuin hakea tukea pakollisen opiskelumateriaalin hankintaan.

Pelastakaa Lapset ry:n mukaan juuri rahanpuute on merkittävä kouluttautumisen este. Järjestön mukaan jopa joka neljännellä toisen asteen tutkinnon keskeyttäneistä rahapula on ollut vaikuttamassa siihen, että opinnot ovat jääneet kesken. Alle 18-vuotiaista suomalaisista lapsista yli 100 000 kuuluu pienituloiseen perheeseen.

Näissä ajatuksissa olin todella jo silloin syyskuussa 2017, kun esitin kysymystä ministereiden vastattavaksi ja nimenomaan esitin heille kysymystä, mihin toimiin hallitus ryhtyy vähentääkseen toisen asteen koulutuksen keskeytyksiä ja mitä hallitus aikoo tehdä toisen asteen opiskelumateriaalin hankkimisesta oppilaille koituvien kustannusten alentamiseksi. No, me tiedämme, että hallitus on tuonut tämän oppimateriaalilisan ja tämä muutos tulisi voimaan 1.8., mutta tuo vajaa 50 euroa kuukaudessa ei todellakaan ole vastaus moneen asiaan, sillä me tiedämme, että usein juuri koulutuksen alussa ja kurssien alussa joutuu tekemään kerralla suurempia hankintoja.

Edelleenkin esitin jo tuolloin pari vuotta sitten, aikooko hallitus ryhtyä toimiin, jotta Suomessa kenenkään ei tarvitse keskeyttää toisen asteen opintoja sen vuoksi, ettei ole taloudellisia mahdollisuuksia hankkia tarvittavaa opiskelumateriaalia, ja esitin myös kysymystä toisen asteen maksuttomuuden edistämisestä. Näin ollen, kun tämä kansalaisaloite tuli, oli itsestäänselvää, että sitä kannatan ja haluan olla viemässä asiaa eteenpäin.

Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa toisen asteen opiskelijat eivät maksa oppikirjoista tai oppimateriaaleista. Siellä lisäksi toisen asteen opintotuki on tasoltaan korkeampaa, vähemmän tarveharkintaista eikä opintolainaa myönnetä lainkaan alaikäisille. Eli tämän toisen asteen maksuttomuuden myötä me vihdoinkin siirtyisimme toisten Pohjoismaiden joukkoon.

Sivistysvaliokunta olisi pystynyt hyvinkin tekemään yhteisen lausuman, jossa tätä kansalaisaloitetta olisi tuettu, jos he olisivat halunneet näin tehdä, mutta vastalauseessa on lausumaehdotus: ”Eduskunta edellyttää yhtyen kansalaisaloitteen asiasisältöön, että valtioneuvosto laatii perusteellisen selvityksen ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ja lakiuudistuksiin lukio- ja ammatillisten opintojen maksullisuuden poistamiseksi.” Tämä on se vastalauseen lausumaehdotus, jota minäkin lämpimästi kannatan.

20.44 Pilvi Torsti sd: Arvoisa rouva puhemies! Otin tähän keskustelun loppuvaiheeseen vielä toisen puheenvuoron oikeastaan sanoakseni muutaman sanan edustajakollegoille ja lopuksi vielä aloitteen tekijöille, niin lapsijärjestöille kuin opiskelijajärjestöille. Aloitan kuitenkin toteamalla, että tämä keskustelu on sisältänyt niin monia näkökulmia, että me voisimme käydä sitä huomiseen ja ylihuomiseenkin saakka, ja se kuvastaa juuri tämän selvityksen tarvetta. Olen ainakin itse pyrkinyt sitten avaamaan näitä blogeissa, ja me olemme myös tehneet Helsingissä kokeiluja, ja kun niitä myös vastustetaan, niin olen myös yrittänyt blogissani avata seikkoja, miksi ehkä vastustetaan turhankin takia joitakin kokeiluja. Mutta ei mennä nyt näihin.

Hyvät kollegat, tässä keskustelussa on kyllä tullut nyt hyvin esiin se lähtökohta, että tämä aloitehan olisi juuri avannut vähän lisätietä mahdollisuudelle edetä kohti maksutonta toista astetta, jota kaikki jollain tavalla tuntuvat haluavan täällä kannattaa. Niin kuin edustaja Andersson erittäin hyvin eritteli, me emme niinkään ehkä kaipaa erilaisia laskelmia kustannuksista — niitä on tehty — vaan toteutusmalleista, koska ne ovat ihan konkreetti-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

sesti vielä uupuneet, ja niitä me olisimme kaivanneet tukemaan tulevia hallitusohjelmaneuvoitteluita, kuka ikinä niissä onkaan. Se on käynyt selväksi, että keskusta jollain tavalla, ehkä vähän eri terminologialla, kannattaa kutakuinkin maksuttomuutta 18-vuotiaaksi saakka. Sitä en sitten tiedä, mitä he kannattavat siinä kohtaa, jos henkilö on vaikka 20-vuotias ja hänellä on pari vuotta ollut siellä välissä sellaisia, ettei koulua voinut käydä. Mutta se, mitä sitten tapahtuisi, varmaan selviää. Sekin on käynyt selväksi, että kokoomus tosiaan kannattaa kohdennettua, ja se ei ole mitenkään yllättävää. Se on ihan johdonmukaista: peruskoulusta saakka kokoomuksen koulutuspoliittinen linja on ollut erilainen kuin tämmöinen universaaleihin lähtökohtiin pyrkivä, ja siinä mielessä sitä on tässäkin tuotu esiin.

Valitettavasti tästä oppimateriaalilisästä on sanottava, että me emme tainneet kuulla yhtään asiantuntijaa valiokunnassa, joka olisi sillä lailla oikein suurella sydämellä sitä puoltanut. Opiskelijajärjestöt eivät nyt suhtaudu siihen kielteisestikään tietenkään, koska se parantaa akuutilla tavalla joidenkin tilannetta, mutta se tuo näitä kuukausittaisia summaongelmia, ja Kela käytti varsin kriittiset puheenvuorot ja niin edelleen.

Kuitenkin jos ajattelee näitä aloitteen tekijöitä, joista monet alaikäiset, jotka itse eivät voineet edes allekirjoittaa, näkivät valtavan vaivan ja tekivät demokratiatien, niin ehkä olisin toivonut keskustalta täällä, että enemmän puheenvuoroissa olisi vedottu hallitusyhteistyöhön, ryhmässä toimimiseen ja sellaisiin asioihin, jotka kuuluvat edustukselliseen demokratiaan ja jotka ehkä paremmin ymmärretään kuin se vähän epämääräinen puhe, josta ei oikein saanut välttämättä nyt tolkkua sen suhteen, mitä on kannatettu ja mitä sitten ei kannateta.

Sitten lopuksi, arvoisat aloitteen tekijät, joita täällä kaikki olemme kiittäneet, ehkä kuitenkin se paras uutinen tässä on, että tämä keskustelu on osoittanut sen, että te tulette olemaan historian oikealla puolella. Edustaja Tanus tässä kuvaili omia viime vuosien toimiaan. Siitä on ehkä viitisen vuotta, kun tämä oppivelvollisuuskeskustelu käytiin jo edellisessä hallituksessa. Silloin SDP sitä ajoi, vasemmistoliitto sitä tuki ja muut eivät vielä siinä kohtaa olleet ihan samoilla linjoilla. Koko tämän kauden on pidetty esillä asiaa ja tuotu tänne lisää asiantuntija- ja tutkimustietoa, ja asian taakse on pikkuhiljaa tullut niin asiantuntijoita, tutkijoita, organisaatioita kuin erilaisia puolueita. Tämähän kuulostaa näin historiantutkijataustaiselle ihmiselle aivan samanlaiselta kuin mitä tapahtui peruskoulun kanssa muutama vuosikymmen sitten.

Eli, arvoisat aloitteen tekijät ja arvoisa puhemies, kun on kysytty, ajoittuuko tämä nyt jotenkin hyvin vaalitempuksi, niin se on minusta ollut ehkä kaikkein erikoisin keskustelu. Tämä on ollut vuosien prosessi, ja myöskin aloitteen tekijät ovat tehneet tätä varsin niin sanotusti pitkissä puissa. Se, että käsittely ajoittuu juuri tähän kohtaan, on sitten ihan muunkaltainen sattuma, ja on siinä se hyvä puoli, että se todella nyt tekee tästä vaalikysymyksen. Sellainen oli aikoinaan peruskoulu, ja sekin tuli todeksi laajan valmistelun jälkeen, ja loppu on jonkinlaista hienoa suomalaista historiaa. Näin ollen te olette olleet aloittamassa ja tekemässä tätä historiaa vähän eteenpäin. Huomenna me äänestämme yhden paalun, mutta tämä tulee menemään eteenpäin. Tämähän keskustelu on oikeastaan vakuuttanut minut itseni siitä. Jatketaan yhteisessä rintamassa ja otetaan kaikki mukaan pikkuhiljaa.

20.48 Sari Multala kok: Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti paikaltani vielä muutama sana.

Täällä joku väitti, että väitin, että opiskelu olisi maksutonta. Puhuin opetuksen maksuttomuudesta silloin, eli opetus on meillä maksutonta peruskoulusta yliopistoon asti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

Ehkä vielä muutama kommentti tähän. Saattaa hyvin olla, että edustaja Torsti on oikeassa, että näin tulee tapahtumaan. Olen täällä aiemminkin moneen kertaan todennut, että emme mekään tätä periaatteena vastusta, vaan kyse on siitä, mitä asioita priorisoidaan seuraavalla hallituskaudella ja missä laajuudessa. Nyt on tullut aika hyvin ilmi tässä, että itse asiassa täällä ei ole kovin montakaan sellaista puoluetta, jotka puhuisivat kokonaan maksettomasta toisesta asteesta. Monen puolueen linja on siihen 18 ikävuoteen asti. Eli silloin se tarkoittaa siis sitä, että osa siitä edelleen jäisi mahdollisesti maksettavaksi, tai ainakin tältä mielestäni tämä keskustelu on, ainakin joidenkin puolueiden osalta, kuulostanut.

Tässä yhteydessä on todettava, että eri puolueilta pyydetään nyt monella tapaa erilaisia lupauksia, paitsi koulutukseen myös muihin asioihin. On aika selvää, että monet puolueet nyt ovat myös valmiita antamaan niitä lupauksia, nyt kun puheita kuuntelee.

On kuitenkin ehkä se todettava vielä tähän, että joka tapauksessa, kun me tiedämme sen, että nykyisellä työllisyysasteella emme pysty tulevaisuuden menoja vielä kattamaan, meidän tulee ensisijaisesti päästä yksimielisyyteen niistä keinoista eli isoista rakennemuutoksista, joilla me pystymme nostamaan työllisyyden ensin sinne 75 prosenttiin ja sen jälkeen jopa sen yli. Pitkällä aikavälillä vasta lähes 80 prosentin työllisyysaste käytännössä tarkoittaa, että meillä olisi mahdollisuus suuressa mittakaavassa tehdä myös lisäyksiä meidän nykyisen menokehityksen päälle. Tämä kannattaa aina muistaa, että tämä on se realismi, mistä me puhumme, kun me siellä hallitusneuvotteluissa — toivottavasti, ainakin ajattelen näin — istumme.

Eli tästä joudutaan ensi hallitusneuvotteluissa sitten vääntämään, ja ei ole mitenkään selvää, että yksikään sellainen menolisäys, jota nyt täällä ikään kuin jokainen puolue erikseen vähän lupaillee, olisi läpihuutojuttu, vaan jokaisella on ikään kuin omat prioriteettinsa ja siten saadaan olla tyytyväisiä siitä, mitä saamme aikaiseksi. Mutta kuten olen jo todennut, mielestäni ehdottoman järkevää on pohtia sitä, onko tässä oppimateriaalillisässä kehitettävää. Se pitää vielä todeta, että tähän ei ole sillä tavalla harkinnanvarainen etuisuus, vaan tämä tulee ikään kuin automaattisesti jokaiselle, eli tässä ei siinä mielessä ole sellaista eriarvoistavaa vaikutusta, että tarvitsisi jotenkin hakea erikseen tai muuta. Se on mielestäni hyvä. Mutta ehdottomasti, varmasti on kehitettävää siinäkin. Sivistysvaliokunta, vaikka osa jo niitä haukkuikin, on kuitenkin yksimielisesti todennut myös sen, että edelleen tulee arvioida sitä, onko meidän tehtävämme vielä lisätä toimia sen eteen, että yhdenkään nuoren koulupolku ei näihin oppimateriaalimaksuihin tulevaisuudessakaan keskeydy.

20.51 Ulla Parviainen kesk: Arvoisa puhemies! Vielä totean sen, että tämän hallituksen toimet ovat tuottaneet hyvää tulosta, kun työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus on laskenut selvästi. Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevien nuorten osuus on vähenemässä, ja nuorten työllisyys paranee. Lähes kaikki peruskoulun päättävät hakevat koulutukseen, ja koulutuspaikkoja on tarjolla koko ikäluokalle, mutta totta tosiaan toisen asteen tutkintoa vailla olevien 20—24-vuotiaitten osuus on yhä huomattava, vaikka suunta on ollut laskeva. Mutta samassa yhteydessä voi todeta sen, että kaikki niin sanotut NEET-nuoret eivät ole syrjäytyneitä. Osa heistä esimerkiksi odottaa opiskelun tai varusmiespalvelun alkamista.

Tänä iltana meillä on käyty täällä aika hyvää keskustelua. Näyttää siltä, että tavoite — oikeus koulutukseen kuuluu jokaiselle — meillä on yhteinen, mutta keinot siihen pääsemiseksi hiukan vaihtelevat. Mietin tässä kovasti, aikooko oppositio tosissaan olla mietintöä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

vastaan, kun kansalaisaloitteen vaatimuksen mukainen selvitys kuitenkin tehdään ja siitä jatkotoimenpiteet, ihan niin kuin tässä kansalaisaloitteessa, vaaditaan.

20.53 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Tuossa jossain kohtaa keskustelua omassa korvassani kävi jonkun puheenvuoron sellainen väite, että perussuomalaiset olisivat äänestäneet tässä asiassa hallitusrintaman mukana. Se ei pidä paikkaansa, vaan me jätimme oman kantamme varauksen, ja tämä kanta on nyt edustaja Elomaan toimesta tässä istunnossa esitetty. Meillä on tähän oma lausuma ja oma linjamme.

Koulutus on tärkeää, ja toisen asteen koulutuksen suhteen on ensisijaista tukea niitä, joilla ei siihen opiskeluun ole varaa. Se on tietysti tärkeintä, mutta myös muut asiat täytyy selvittää. Ja nyt, kun toisen asteen koulutuksesta puhutaan, itse toisin esille myös sitä, että ammattikoulutukseen on saatava lisää resursseja, koska nyt tällä hetkellä ammattikouluista ei käytännössä monessakaan tapauksessa valmistu valmiita ammattilaisia.

Itse en ole sivistysvaliokunnan jäsen, ja nyt, kun näitä valiokunnan mietintöjä ja niiden lausumaehdotuksia vertaan tähän opposition lausumaehdotukseen, ne erot ovat hyvin pinnallisia. Tosiasiallisesti ne erot ovat ainoastaan siinä, että vasemmisto-oppositio sanoo suoremmin sen, että pitäisi siirtyä täyteen maksuttomuuteen selvittämättä, mitä se tarkoittaa, kun taas valiokunnan sinänsä ilmeisen yksimielisessä lausumaehdotuksessa — tuskin oppositiokaan tätä sinänsä vastustaa — näitä asioita selvitetään ja se, päädytäänkö sitä kautta maksuttomuuteen, jää enemmän auki, mutta sitäkin kautta voidaan päätyä siihen. Siinä mielessä ihmettelen hieman tätä keskustelun sävyä, koska kysymys on kuitenkin meille kaikille tärkeistä asioista. Kun varmasti jokainen tässä salissa on sitä mieltä, että koulutus on tärkeää, niin miksi tästä asiasta täytyy tavallaan tehdä tällainen puoluepoliittinen hallitus—oppositio-asetelma? Sitä en oikein ymmärrä.

20.54 Sari Tanus kd: Arvoisa rouva puhemies! Pyysin vielä puheenvuoron, kun edustaja Torsti mainitsi nimeni tuossa puheenvuorossaan.

Todella, toisen asteen koulutuksen edistämisen puolesta olen toiminut ja puhunut jo paljon aiemmin, mutta se, miksi vasta vajaa pari vuotta sitten esitin ministerille näitä kysymyksiä, johtuu tietenkin siitä, että olen nyt ensimmäistä kautta kansanedustajana ja oli mahdollista vasta sitten tämän kauden aikana tarttua tällaiseen elementtiin ja hyödyntää sitä.

Mutta halusin nostaa tässä vielä esiin sen, että paitsi että toisen asteen maksuttomuus ja sen edistäminen, yhdenvertaiset opiskelumahdollisuudet kaikille on erittäin tärkeä asia, toisaalta tietysti meidän täytyy myös tehdä työtä riittävien resurssien ja hyvien opiskeluolosuhteiden eteen, siis myös sen eteen, että siellä on riittävästi opettajia ja riittävästi ohjausta. Myös erityistarpeisia opiskelijoita tulee tukea, oppilashuoltoa ja niin edelleen täytyy kehittää, eli riittävästi resursseja on saatava kouluihin.

Mutta se asia, mistä olen paljon tämän neljän vuoden aikana puhunut, on myös ne perusedellytykset edetä opiskeluissa, niin peruskoulussa kuin toisen asteen opiskeluihin. Meillä on nimenmaan aivan liikaa oppilaita, aivan liikaa lapsia ja nuoria, jotka eivät saa riittäviä perustaitoja eli nimenomaan hyvää lasku-, luku- ja kirjoitustaitoa, ja se on ollut minusta hyvin hyvin hälyttävää todeta, kun Suomessa ovat olleet Pisa-tulokset erittäin hyviä ja kautta linjan peruskoulu-uudistus on ollut erinomainen. Tulevaisuusvaliokunnan kanssa, kun olimme Etelä-Amerikan matkalla, kerroimme meidän peruskoulusysteemistä — valtavasti meillä on tällaista ja vientimahdollisuuksia myös. Mutta mitä meidän kouluissa on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

tapahtunut, kun meillä tulee merkittävä määrä peruskoulun päättäviä, jotka eivät osaa kunnolla lukea, laskea ja kirjoittaa? Tämän vetoamuksen olen esittänyt myös opetusministerille, että mielestäni nimenomaan paitsi opettajien myös vanhempien, meidän aikuisten, velvollisuus on huolehtia siitä, että joka ikinen peruskoulun päättävä nuori Suomessa osaa hyvin tai vähintäänkin kohtalaisen hyvin sekä laskea, lukea että kirjoittaa, koska ilman näitä perustaitoja ei pysty etenemään opinnoissa eikä työelämässä eteenpäin. Tietysti ovat tärkeitä monet muutkin taidot, tärkeitä ovat digitaidot ja niin edelleen, mutta näihin peruselementteihin meidän pitää kiinnittää huomattavasti enemmän huomiota ja huolehtia, että jokainen meidän lapsi ja nuori oppii kunnolla nämä perustaidot.

20.57 Pilvi Torsti sd: Arvoisa puhemies! Ehkä vielä pari selventävää kommenttia näihin edeltäviin puheenvuoroihin.

Ensinnäkään, ei oppositio ole mietintöä vastaan, vaan oppositio tuo sinne siitä puuttuneen lausumaehdotuksen, ja tosiaan, jos täällä on edustajia, jotka eivät olleet sivistysvaliokunnassa, sivistysvaliokunnassa mukana olleet tietävät, että valiokunnan aika yhtenäinen näkemys oli, että tämä aloite olisi ansainnut yksimielisen käsittelyn loppuun saakka. Ja kerroin sen ensimmäisessä puheenvuorossani, että itselleni on kaikkein suurin surun aihe, että näin ei tapahtunut, koska se olisi ollut oikea demokratiaviesti, ja se olisi myöskin sopinut, koska tämä aloite oli taiten muotoiltu. Siinä ei esitetty välitöntä siirtymistä maksuttomaan toiseen asteeseen vaan nimenomaan huolellista selvitystä ja sen pohjalta tehtäviä harkittuja esityksiä. Koska näin oli, että tämä oli se aloitteen eksplisiittinen sisältö, niin oli tarkoituksenmukaista, että nimenomaan ihan samoilla sanamuodoilla se sitten myöskin hyväksytään, jos kerran sitä mieltä ollaan, ja tähän ei ollut hallituspuolueilla valmiutta. Minulla ei ole sitä mahdollisuutta arvioida, mikä se sisäinen keskustelu oli, mutta ehkä täällä salissakin moni on voinut päätellä, minkätyyppistä se on ollut ja että siellä on nimenomaan ollut näkemuseroja, ja se tietysti kuuluu politiikkaan. Mutta tämä on tavallaan se tausta siinä. Että vastataan johdonmukaisesti aloitteen tekijöille, ja jos kerran ollaan jonkin puolella, niin ollaan myöskin sitten juurikin niillä sanamuodoilla. Ja se, minkä puolesta tullaan olemaan, on tosiaan täällä nyt jo moneen kertaan toistettu, enkä sitä enää toista.

Mutta sitten vielä edustaja Parviaiselle näistä NEET-nuorista: Toivoisin ehkä siihen keskusteluun sentyyppisen taustoituksen, että se ei ole tämä eikä se ollut edellinenkään hallitus, vaan ehkä enemmän me nyt analysoisimme, mitkä toimet ovat olleet vaikuttavia. Edellisellä hallituskaudella pitkän, Suomessa tehdyn analyysin pohjalta tehtiin ensimmäiset askeleet nuorisotakuuseen, jossa yksi ehkä onnistuneimpia asioita oli nimenomaan koulutuspaikkojen siirtäminen sieltä, missä nuoria ei ole, sinne, missä heitä on. Sitäkään kaikki eivät kyllä kannattaneet, mutta se näyttää toimineen, elikkä kun koulutuspaikkojen saataavuus parani varsinkin kaupunkiseuduilla, niin koulutuksen ulkopuolelle jäävien määrä oikeasti väheni.

Mutta analyysijä on monta muutakin, ja yhdyin ainakin tällä hetkellä sillä tiedolla, mitä itselläni on, kun olen tätä aihepiiriä kymmenisen vuotta seurannut, Me-säätiön Ulla Nordin arvioon, että noin kymmenen vuotta me olemme tehneet nuorten syrjäytymisproblematiikan kanssa aika laajasti töitä ja nyt me rupeamme näkemään joitakin vaikuttavuuksia — hyvä niin. Ja jotta me nyt löydämme tarkalleen ottaen, että mitkä ne ovat olleet, sitä jatketaan.

Mutta mielenkiintoista on, että näyttäisi siltä, että esimerkiksi tällä koulutustakuulla — joka nimenomaan ei ollut täsmätoimi jollekin yhdelle ryhmälle vaan koko ikäluokkaa kos-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 165/2018 vp

keva — oli merkittävää vaikuttavuutta. Mutta tämä tarvitsee lisätietoja, ja vaikka me memme tietysti kaikki ylpeinä vaalikeskusteluihin, niin tämä on yksittäinen asia, jossa toivoisin, että meillä olisi vähän niin kuin komiteahenkinen lähestymistapa kaikilla ja luottaisimme ja hakisimme sitä arviointia vähän pidemmällä aikakaarella. — Kiitos.

21.00 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! Oikeastaan edustaja Torsti tuossa sanoikin sen, minkä takia varasin vielä puheenvuoron korjatakseni sen väärinkäsityksen, että ne oppositiopuolueet, jotka ovat esittäneet tämän oman lausumaehdotuksensa, jossa yhdytään tähän kansalaisaloitteen asiasisältöön, nyt olisivat jotenkin vastaan tätä mietintöä. Eihän se niin ole. Se on vain lisäys sinne lausumaksi, että mentäisiin sen mukaan.

Ja sitten toisekseen, itsekään siis en ole sivistysvaliokunnassa, mutta kuitenkin, toisin kuin edustaja Mäkelä tässä sanoi, kyllä minusta näissä ehdotuksissa on aika vissi ero, kun toisessa selvitetään kustannuksia — toisaalta vaaditaan, että informoidaan oppimateriaalin kustannuksista etukäteen, ja sitten seurataan ja arvioidaan kustannusten kehitystä — ja kun toisessa kuitenkin jo halutaan, että tehtäisiin selvityksiä niistä erilaisista malleista, miten se maksuton toinen aste voidaan toteuttaa.

Päätöksethän senkin suhteen totta kai jäävät sitten seuraavalle hallitukselle, otetaanko sieltä sitten jotain mallia käytäntöön ja edetäänkö asian suhteen. Mutta näen sen, että meillä olisi selvitystä siitä, miten se voidaan toteuttaa, äärimmäisen arvokkaana, koska, kuten tässä on tullut tänäkin iltana hyvin esille, tämä on kuitenkin keskustelu, joka jatkuu. Sen takia mitä nopeammin meillä on niitä selkeitä vaihtoehtoja, miten tässä voisi edetä, sitä helpompi on myös päätöksentekijöiden ja puolueiden arvioida, millaisella mallilla sitten mennään eteenpäin, jos halutaan mennä eteenpäin. Ja kuten tässä nyt on tullut selväksi, ilmeisesti nyt kokoomus ei halua mennä mitenkään eteenpäin ja joillain puolueilla on omia malleja, mutta ilmeisesti ei ole vielä perusteellisia selvityksiä tehty niiden kustannuksista ja vaikuttavuudesta ja muusta, ja sen takia juuri tämän kansalaisaloitteen sisällön mukaisesti olisi syytä tehdä nyt niitä selvityksiä.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.